

VAIKUTTAAKO OPPILASRUOKAILUN HINTA ASIAKASTYYTYVÄISYYTEEN KOULURUOKAI- LUSSA?

Jaana Heinonen

Opinnäytetyö

Marraskuu 2013

Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) HEINONEN, Jaana	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 12.11.2013
	Sivumäärä 28	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi VAIKUTTAAKO OPPILASRUOKAILUN HINTA ASIAKASTYYTYVÄISYYTEEN KOULURUOKAILUSSA?		
Koulutusohjelma Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) PARTANEN, Hilka		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän kaupunki, Kylän Kattaus		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Julkisen sektorin taloudellinen tilanne on tiukka. Talousarvioita laadittaessa mietitään tarkoin erilaisia säästämiskohteita, myös kouluruokailussa. Elintarvikkeiden hintojen ja kuljetuskustannusten noususta huolimatta ruokapalveluiden on valmistettava laadukasta ja ravitsemussuositukset täyttävää ruokaa opiskelijoille.</p> <p>Opinnäytetyössä perehdyttiin vuosina 2010 – 2013 tehtyihin opinnäytetöihin, joissa oli tehty asiakastyytyväisyyskysely kouluruokailusta tietyn kaupungin koulujen oppilaille. Niissä oli tutkittu oppilaiden tyytyväisyyttä koululounaaseen. Opetushallituksen sivuilta löytyi raportti perusopetuksen käyttökustannuksista, josta oli laskettavissa jokaisen kaupungin oppilasruokailun hinta oppilasta kohden. Tutkimuksessa selvitettiin vastaajien tyytyväisyys tai tyytymättömyys ja vertailtiin sitä oppilasruokailun hintaan.</p> <p>Pääsääntöisesti vastaajat olivat olleet tyytyväisiä kouluruokailuun. Vertailtaessa koululounaan hintaa asiakastyytyväisyyteen, yksiselitteistä tulosta ei saatu. Pirkkalassa oli pienin ateriahinta, 2.18 euroa, ja vastaajat olivat olleet tyytymättömiä. Tohmajärvellä oli käytettävissä 3.72 euroa, mutta oppilaat eivät osanneet sanoa mielipidettään kouluruokailusta. Tyytymättömiä olivat myös Kalajoen oppilaat, joiden lounashinta asettui vertailussa lähelle keskiarvoa.</p> <p>Tutkituissa opinnäytetöissä korostuivat ruoan valmistuksessa käytettävä reseptiikka ja varsinkin ruoan maustaminen suhteessa asiakastyytyväisyyteen. Ruokapalveluiden tulee jatkuvasti tehdä tuotekehitystä reseptiikassa ja huomioida asiakkaiden kansainvälistyminen myös ruokien maustamisessa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Kouluruokailu, asiakastyytyväisyys, budjetointi		
Muut tiedot		

Author(s) HEINONEN, Jaana	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 12.11.2013
	Pages 28	Language Finnish
		Permission for web publication (X)
Title DOES THE PRICE OF PUPIL LUNCH AFFECT CUSTOMER SATISFACTION IN THE SCHOOL MEAL SERVICES?		
Degree Programme Degree programme in Service Management		
Tutor(s) PARTANEN, Hilikka		
Assigned by The City of Jyväskylä, Kylän Kattaus		
<p>Abstract</p> <p>The economic situation is tight in the public sector. Compiling the budget one must consider alternative solutions to save money in the public sector also in the school meal services. Regardless of rising foodstuff and logistics costs, the catering services must to prepare quality meals fulfilling nutritional recommendations.</p> <p>Several Theses from the years 2010 – 2013 the topics of which were customer satisfaction survey on school lunch, conducted to the pupils of a certain city, were examined. The theses examined the pupil satisfaction with school lunch. On the National Board of Education web site there was a report on costs of the basic education, in which it could be calculated the price of school lunch per pupil. In the thesis the satisfaction or dissatisfaction of the respondents was clarified and it was compared to the school lunch price.</p> <p>In general, the respondents were satisfied with school lunch. When comparing the price of school lunch and the pupil satisfaction no straightforward results were obtained. In Pirkkala the lunch price was the lowest, 2.18 euros, and the respondents were dissatisfied about school lunch. Tohmajärvi spent most money on school lunch, 3.72 euros, but the pupils had not opinions on the school meal services. Also in Kalajoki where the price was near the average of all prices, there were dissatisfied pupils.</p>		
Keywords School meal services, customer satisfaction, budgeting		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	3
2	KOULURUOKAILUN NYKYTILA.....	4
3	JYVÄSKYLÄN KAUPUNGIN RUOKAPALVELU, KYLÄN KATTAUS KOULURUOKAILUN JÄRJESTÄJÄNÄ	7
4	KOULURUOKAILUN BUDJETTI KUNNAN TALOUSARVION OSANA.....	8
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	11
5.1	Tutkimusaineiston keruu.....	11
5.2	Tutkimusaineiston valinta	12
5.3	Keuruun Tukipalvelut	13
5.4	Kalajoen Merenojan koulu	14
5.5	Naistenmatkan koulukeskus Pirkkalan kunta.....	15
5.6	Loimijoen kuntapalvelut Oy	16
5.7	Soppeenharjun yläkoulu, Ylöjärvi.....	17
5.8	Tohmajärven kunnan ruokapalvelu.....	17
5.9	Seinäjoen Ruokapalvelut.....	18
5.10	Salon kaupungin ruokapalvelu.....	19
6	TUTKIMUSTULOSTEN ANALYSOINTI	20
7	POHDINTA	25
	LÄHTEET.....	28

LIITTEET	30
-----------------------	-----------

Liite 1. Opetushallituksen raportti käyttökustannuksista opetuksenjärjestäjittäin	30
---	-----------

KUVIOT

Kuvio 1. Lautasmalli	6
Kuvio 2. Budjetointiprosessi	9
Kuvio 3. Suomen maakunnat.....	13
Kuvio 4. Määrärahan vaikutus asiakastyytyväisyyteen.....	21

TAULUKOT

Taulukko 1. Oppilasruokailun hinnat kunnittain	20
Taulukko 2. Oppilasruokailun ateriahinnat ja asiakastyytyväisyys kunnittain.....	25

1 JOHDANTO

Kunnat järjestävät itse ruokapalvelunsa, ja ne ovat suurien haasteiden edessä. Kuntien talous on kautta Suomen vaikeassa tilanteessa, ja erilaisia säästökohteita mietitään kuumeisesti talousarvioiden laadintojen yhteydessä. Määrärahoja supistetaan, mutta koululounas tulee silti pystyä valmistamaan ravitsemussuositusten mukaisesti kohoavista raaka-aine- ja muista kustannuksista huolimatta. Ravitsemussuositusten mukaisesti suunnitellut ja toteutetut koululounaat edistävät ja ohjeistavat nuoria terveellisiin ruokatottumuksiin tulevaisuudessa. Ne ennaltaehkäisevät terveydellisiä ongelmia ja vähentävät julkisen sektorin terveysmenoja. (Valtion ravitsemusneuvottelukunta 2008, kouluruokasuositus.)

Jokaisella peruskoulun oppilaalla ja toisen asteen opiskelijalla on oikeus maksuttomaan kouluruokailuun perusopetuslain 31§ mukaan. Kouluruokailu tulisi huomioida opetussuunnitelmassa hyödyntäen eri oppiaineita. Sen tarjoama sosiaalinen ja kasvatuksellinen tilanne pitäisi hyödyntää hyvien ruokailutapojen opetustilanteena. Ammattitaitoinen ruokapalveluhenkilöstö tulisi ottaa mukaan ruokakasvatukseen, -ohjaukseen ja -opetustehtäviin. (Packalen, Ravitsemus katsaus 1 / 2013, 4 - 8)

Olen työskennellyt kouluruokailussa koko työurani, lähes 20 vuotta. Riippumatta luokka-asteesta koululounaan yhteydessä kuulee välillä ankaraakin arvostelua tarjolla olevasta ruoasta. Julkisen sektorin koululounaaseen kohdentaman määrärahan pienuudesta huolimatta tarjolla on monipuolista ja terveellistä ruokaa. Kiinnostuin ajatuksesta, onko kouluruokailun määrärahalla vaikutusta asiakastyytyväisyyteen. Kouluruokailusta ja siihen liittyvistä asiakastyytyväisyyskyselyistä on tehty useita opinnäytetöitä eri ammattikorkeakouluissa. Theseus-järjestelmästä etsin ympäri Suomea tehtyjä opinnäytetöitä kouluruokailusta ja sen asiakastyytyväisyydestä.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia, onko koululaisten asiakastyytyväisyydellä ja oppilasruokailuun käytetyllä määrärahoilla yhteyttä toisiinsa. Ovatko halvan lounasaterian nauttijat vähemmän tyytyväisiä kuin kallista lounasateriaa syövät oppilaat? Vai voiko tilanne olla jopa toisinpäin?

Kouluruokailun asiakastyytyväisyydestä on tehty useita opinnäytetöitä, joita etsittiin Theseus-järjestelmästä. Tutkittavaksi kohteiksi valikoitui ympäri Suomea sijoittuvia opinnäytetöitä 2010 – luvulta. Opinnäytetöistä selvitettiin kouluruokailijoiden tyytyväisyys tai tyytymättömyys koululounaaseen ko. kunnan tai kaupungin kouluissa. Opetushallituksen internetsivuilta saatiin raportti perusopetuksen käyttökustannuksista kouluruokailussa, josta saatiin tiedot kaupunkien oppilasruokailun määrärahoista oppilasta kohden.

2 KOULURUOKAILUN NYKYTILA

Perusopetuslain 31§ mukaan peruskoulussa ja toisen asteen opetuksessa opiskevalle tulee järjestää maksuton kouluruokailu. Opiskelijan asuessa oppilaitoksen järjestämässä asuntolassa on hänellä oikeus myös sekä aamupalaan että päivälliseen. (Opetushallitus 2013.)

Opetushallitus on määritellyt vuonna 2010 huomioitavat periaatteet kouluruokailun järjestämisessä. Kouluruokailun tulee tukea oppilaiden kasvua ja kehitystä terveellisyysnäkökulmasta. Ruokailuhetkellä on tärkeä sosiaalinen merkitys sekä ravitsemus- että tapakasvatuksessa. Koululounas kattaa 1/3 päivän energian tarpeesta. Tarjolla on lautasmaailman mukaisesti lämmin ruoka, salaatti, leipä ja maito. Ateriakokonaisuudesta pitää olla erityisruokavaliota noudattaville sopivat vaihtoehdot. (Opetushallitus 2013.)

Ruokailuajankohta rytmittää koulupäivää ja siihen pitäisi varata aikaa vähintään 30 minuuttia. Ruokailutilan tulisi kannustaa meluttomaan ja kiireettömään ruokailuhetkeen hyvinvoinnin edistäjänä sosiaalisen kanssakäymisen myötä. Yhdessä syöminen lisää ruoan ja ruokailuhetken arvostusta ja opettaa hyviä ruokailutapoja. (Valtion ravitsemusneuvottelukunta 2008, kouluruokasuositus.)

Opetushallitus suosittaa kouluruokailun yhdistämistä eri oppiaineisiin ja saada sitä kautta oppilaat miettimään ruoan terveellisyyttä ja sen vaikutusta erilaisiin ”kansantauteihin”, kuten 2- tyyppin diabetekseen ja verisuonitauteihin. Kansainvälisyyden

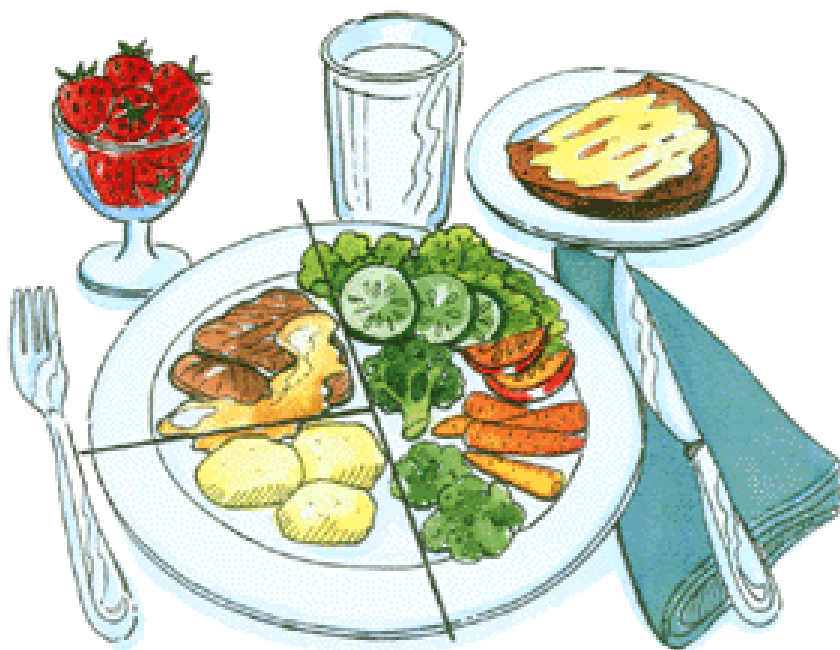
lisääntyessä myös kouluruokailussa joudutaan huomioimaan erilaiset kulttuurilliset vaikutukset ruokavalioihin. (Opetushallitus 2013.)

Valitettavan usein nuoret jättävät kouluruoan syömättä eri syiden takia, esim. ruoka ei maistu, kaverit eivät käy syömässä jne. Erilaisten makeiden välipalojen ja energiajuomien käyttö on lisääntynyt. Lasten ja nuorten ylipainoisuus on hälyttävästi yleistynyt, mikä myös altistaa edellä mainituille kansantaudeille. Säännöllinen ruokailurytmi vaikuttaa jaksamiseen koulutyössä ja jopa ehkäisee erilaisia syömishäiriöitä. (Lyytikäinen 2000, 363.)

Koulupäivän jatkuessa yli kolme tuntia lounasruokailun jälkeen, pitää järjestää mahdollisuus terveelliseen välipalaan. Kylän Kattauksella on kaikissa yläkouluissa ja osassa alakouluista oppilailla mahdollisuus ostaa välipalaa omakustannushintaan.

Valtion ravitsemusneuvottelukunta on antanut suomalaiset ravitsemussuositukset, joita toteutetaan koululounaan valmistamisessa. Tärkeinä huomion kohteina ovat ruoan sisältämän rasvan laatu ja suolan määrä. Uusimmissa ravitsemussuosituksissa korostetaan energian saannin ja liikunnan suhdetta. Oikeanlaista ruokavaliota havainnollistetaan lautasmallin avulla. (Ravitsemusneuvottelukunta 2013)

Kuvio 1. Lautasmalli

Valtakunnallisesti julkisella sektorilla on taloudellisesti vaikeaa. Kuntien ylivelkaantumisten takia määrärahoja supistetaan jatkuvasti, myös kouluruokailusta. Lyhyellä aikavälillä katsottuna kouluruokailuun kohdistuvat säästöt voivat aiheuttaa merkittäviä kustannuksia tulevaisuudessa lisääntyvinä kansantauteina. Julkisen sektorin virkamiesten täytyy ymmärtää kouluruokailun terveyttä edistävä merkitys pitkälle tulevaisuuteen. (Risku-Norja, Kurppa, Silvennoinen, Nuoranne & Skinnari, 2010, 49.)

Kouluruokailua suunnitellessa otetaan huomioon kestävän ruokapalvelun kriteerit muiltakin osin kuin vain ruoan terveellisyys ja turvallisuus. Siinä huomioidaan koko ruokatuotannon ketju alkutuotannosta, jalostukseen, kuljetukseen, kulutukseen ja jopa jätteenkäsittelyyn asti. (Risku-Norja ym., 2010, 15.)

Tulevaisuudessa kouluruokailu tulee palvelemaan kaupungin muita toimialoja. Päiväkoteja rakennetaan koulujen yhteyteen, ja lapset ruokailevat koulun ruokasalissa. Vanhuksilla ja muilla kuntapalveluita käyttävillä on mahdollisuus ruokailla kouluissa. Kouluruoka on laadukasta, mutta tulevaisuus näyttää, mikä on sen painoarvo määrärahojen jakamisen yhteydessä. (Lintukangas, Manninen, Mikkola-Montonen, Palojoiki, Partanen & Partanen 2007, 51.)

Kylän Kattaus on syksyllä 2013 aloittanut yhteistyössä Sitran kanssa Vaajakummun koululla kokeilun tarjota kouluruokailusta jäänyttä ruokaa koulun läheisyydessä asuville asukkaille pientä maksua vastaan. Hanke on saanut laajaa julkisuutta niin televisiossa, radiossa kuin sanomalehdissäkin.

3 JYVÄSKYLÄN KAUPUNGIN RUOKAPALVELU, KYLÄN KATTAUS KOULURUOKAILUN JÄRJESTÄJÄNÄ

Kylän Kattaus vastaa Jyväskylän kaupungin ruokapalveluiden järjestämisestä päiväkoiteihin, kouluihin ja vanhuspalveluihin. Toiminta-ajatuksena on tuottaa laadukkaita ja kilpailukykyisiä ruokapalveluita, asiakastarpeiden mukaisesti, tehokkaasti ja taloudellisesti. Niiden toteuttamisessa noudatetaan valtakunnallisia ravitsemussuosituksia. Ruokapalvelutoimintaa kehitetään asiakaslähtöisesti toimintaa tehostamalla ja vuoropuhelua niin asiakkaiden kuin henkilökunnankin kanssa lisäämällä. (Kylän Kattaus, Liikelaitoksen tilinpäätös 2012.)

Vuosittain Kylän Kattaus valmistaa yli 6 miljoonaa ateriaa, joista aamiaisia on noin 690 000, lounaita noin 3 780 000, välipaloja noin 800 000, päiväkahveja noin 250 000, päivällisiä noin 340 000 ja iltapaloja 230 000. Henkilöstöä Kylän Kattauksella on 270, ja toimipisteitä eli keittiöitä on 95. Päivittäin Kylän Kattaus valmistaa 23 600 ateriaa. (Kylän Kattaus, Liikelaitoksen vuosikertomus 2009.)

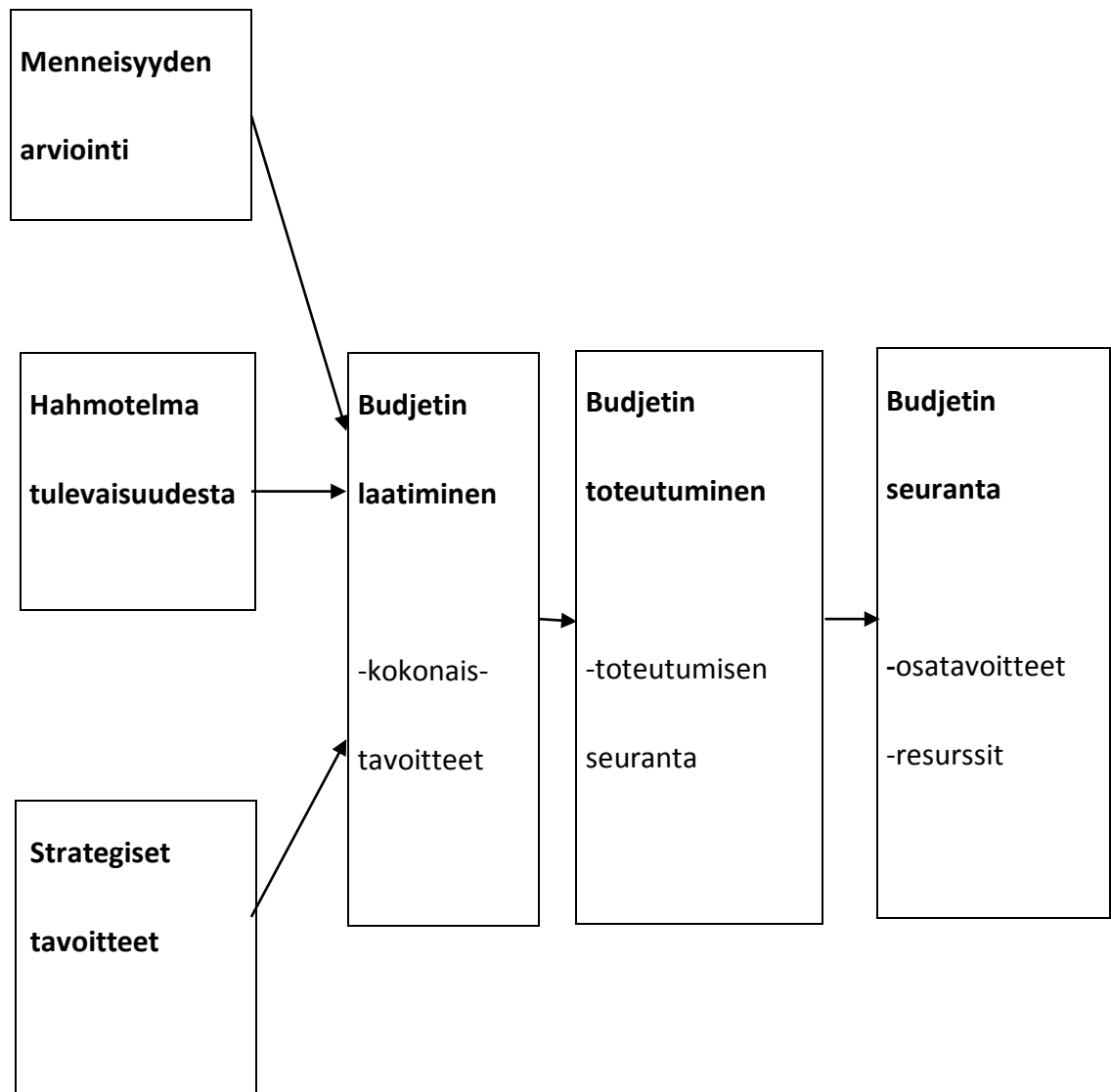
Kouluruokailu on yksi Kylän Kattauksen tulosvastuualueista, jolla on oma ruokapalvelupäällikkö. Toimipisteitä kouluruokailussa on yhteensä 30, joista 5 toimii valmistuskeittionä. Palvelukeittiöihin toimitetaan ruoka keskuskeittiöstä, paitsi lämpimät energialisäkkeet, jotka valmistetaan palvelukeittiöissä. Päivittäin valmistetaan noin 12 000 koululounasateriaa. Kouluruokailun osuus on noin 35 % liikelaitoksen kokonaisliikevaihdosta. (Kylän Kattaus, Liikelaitoksen tilinpäätös 2012.)

Kylän Kattauksen toimintaa tehostetaan keskittämällä ruokien valmistaminen viiteen keskuskeittiöön ja muuttamalla valmistuskeittiöitä palvelukeittiöiksi. Samalla saa-

daan vähennettyä henkilöstön määrää eläkkeelle siirtymisten myötä. (Kylän Kattauksen henkilöstösuunnitelma 2011 – 2013.)

4 KOULURUOKAILUN BUDJETTI KUNNAN TALOUSARVION OSANA

Julkisen sektorin talousarviota eli budjettia laadittaessa pyritään ennustamaan toimintaa ja asettamaan mahdollisimman realistiset tavoitteet tietylle ajanjaksolle, yleensä vähintään vuodeksi. Budjetoinnin tärkeimmät vaiheet ovat suunnittelu, toteutus ja tarkkailu. Prosessiin kuuluu myös menneisyyden arviointi. Strategiset tavoitteet ja visio tulevaisuudesta asettavat perustan budjetin laadinnalle. (Edu.fi-opettajan verkkopalvelu 2013.)

Kuva 2. Budjetointiprosessi

Budjetin laadinnassa on kolme erilaista toteuttamismallia, demokraattinen menetelmä, autoritaarinen menetelmä ja yhteistyömenetelmä. Demokraattisessa mallissa budjetin toteutumisesta viime kädessä vastaava henkilö laatii vastuualueensa talousarvion ja eri osa-alueista kootaan koko kunnan budjetti. Julkisen sektorin ylin johto määrittelee kehysraamit sekä tavoitteet budjetille. (Edu.fi-opettajan verkkopalvelu 2013.)

Kylän Kattauksella on käytössään demokraattinen malli, jossa jokainen tulosalueen palvelupäällikkö laatii talousarvion. Liikelaitoksen toiminta on taloudellisesti tuloksetlista, eli se kattaa tuloillaan menonsa ja kehittämiskulunsa. Jyväskylän kaupungin talousjohtaja ohjeistaa liikelaitosta kaupungin talousarvion suunnitteluohjeessa annettavalla hinnoitteluohjeella. Liikelaitosjohtaja ohjeistaa ruokapalvelupäälliköitä omien tulosalueidensa talousarvioiden laadinnassa, miten asetettuihin tavoitteisiin päästään. Taloudellisen tilanteen vuoksi ohjeistukset ovat hyvin tiukat. (Sinisalo 2013.)

Kouluruokailun talousarviota laadittaessa asiakkaan kanssa määritellään palvelun tarve. Sen perusteella arvioidaan tarjottavan palvelun, henkilöstön, tarvikkeiden ja aineiden tarve ja niiden aiheuttamat kustannukset. Kouluruokailun palvelupäällikkö esittelee laatimansa talousarvion liikelaitosjohtajalle, ja tarvittaessa arviota muokataan hinnoitteluohjeen mukaisesti. (Sinisalo 2013.)

Jokaisen tulosalueen, päiväkotin, koulu-, vanhusruokailu ja tuotannon tulosalueen, talousarvioiden ollessa valmiit liikelaitosjohtaja esittelee sen Kylän Kattauksen johtoryhmälle, joka hyväksyy sen lähetettäväksi kaupunginhallitukselle ja edelleen kaupunginvaltuuston vahvistettavaksi. (Sinisalo 2013)

Autoritaarisella menetelmällä yrityksen johto määrittelee tavoitteet ja ohjeistaa ne organisaatiossa alemmina oleville vastuualueille. Tämä on hyvin kankea malli ja vastuualueilla ei ole vaikuttamisen mahdollisuutta. Yrityksen taloudellisessa kriisitilanteessa se on usein perusteltu vaihtoehto. (Edu.fi-verkkopalvelu 2013.)

Yhteistyömallissa on piirteitä molemmista aikaisemmista menetelmistä. Useiden budjetointikierrosten aikana talousarvio mukautuu lopulliseen muotoon, mikä tekee prosessista myös hitaan käytännössä. (Edu.fi-opettajan verkkopalvelu 2013.)

Budjetin seuranta on tärkeä vaihe kaupungin talousarvion toteutumisessa. Siinä seurataan laskentajärjestelmällä tavoitteiden toteutumista ja mahdollisten erojen muodostumista. Varsinkin negatiivisista muutoksista pitää analysoida syyt ja mahdollisesti tehdä kesken budjettikauden korjaavia toimenpiteitä. (Edu.fi-opettajan verkkopalvelu 2013.)

Kylän Kattauksella jokainen ruokapalveluesimies/-vastaava seuraa oman yksikkönsä budjetin toteutumista ja raportoi siitä joka kuukausi oman tulosalueensa ruokapalvelupäällikölle, joka raportoi edelleen liikelaitosjohtajalle. Hän raportoi johtokunnassa apulaiskaupunginjohtajalle, omalle esimiehelleen. Kolmannesvuosiraportissa annetaan perusteellinen kuvaus asetettujen tavoitteiden toteutumisesta ja arvioidaan talousarvion toteutumisesta vuoden lopussa. (Kylän Kattaus, tilinpäätös 2012.)

Koulut kuuluvat kasvun ja oppimisen palvelujen organisaatioon. Kouluruokailusta aiheutuvat kustannukset ovat 3 % organisaation kaikista kustannuksista vuoden 2013 talousarviossa.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusaineiston keruu

Tämän opinnäytetyön tutkimustapana on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusmuotona se soveltuu hyvin, kun halutaan selvittää tutkimuskohteen yksityiskohtaisia rakenteita, yksittäisten toimijoiden merkitystä tutkimuskohteeseen, tutkimuksen kaikkia muuttujia ei voida kontrolloida eikä syyseuraussuhteita yksittäisiin tapauksiin. (Metsämuuronen 2008,14.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on useita tiedonhankinnan tapoja. Tässä työssä keskityttiin tapaustutkimukseen, koska opinnäytetyössä on hyödynnetty opinnäytetöitä Theseus-järjestelmästä koskien kouluruokailun asiakastytyväisyyttä. Tapaustutkimuksen etu on yleistyksien sallittavuus. Tuloksia on helppo soveltaa käytännössä, ja jokaisella tulosten lukijalla on mahdollisuus omien johtopäätöksien tekemiseen. (Metsämuuronen 2008, 17.)

Tutkittavan aineiston luonteen vuoksi tutkimus on sisällön analyysia. Opinnäytetöistä kerätään keskeiset, toisiaan yhdistävät tekijät, täsmennetään tutkimuksen kohdetta ja muodostetaan johtopäätös. Visuaalinen käsitekartta helpottaa kokonaisuuden hahmottamista. (Metsämuuronen 2008, 51.)

5.2 Tutkimusaineiston valinta

Opinnäytetyössä selvitettiin perusopetuksen kouluruokailun asiakastytyvääisyyttä käsitteleviä opinnäytetöitä Theseus – järjestelmästä. Ajanjakson rajasin 2010 – luvulla tehtyihin töihin eri ammattikorkeakouluissa. Tutkittavaksi valikoitui kohteita ympäri Suomea.

Opinnäytetöissä oli jokaisessa keskitytty yksittäisen kaupungin toimeksiannon mukaisesti yhden tai useamman koulun ruokailuun ja oppilaiden asiakastytyvääisyyteen. Lisäksi selvitin opetushallituksen opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportin perusteella ko. kaupungin käyttämän ateriahinnan oppilasruokailussa. Hinnat sisältävät raaka-aine, henkilöstö ja ym. muut kulut. Viimeisin raportointitulos on vuodelta 2011. (Liite 1) Oppilasruokailun ateriahinnan määrittämiseksi käytettiin seuraavaa laskentakaavaa: oppilasruokailu-sarakkeen luvun jaoin keskimääräisellä koulupäivien määrällä eli esim. Keuruu $577 \text{ €} / 190 = 3,04 \text{ euroa}$.

Suomen kartalle sijoitettuna valitsemani kaupungit sijoittuvat maakunnittain seuraavasti:

Keuruu -> Keski-Suomen maakunta

Kalajoki -> Pohjois-Pohjanmaa maakunta

Pirkkalan kunta -> Pirkanmaan maakunta

Loimijoki -> Kanta-Hämeen maakunta

Ylöjärvi -> Pirkanmaan maakunta

Tohmajärvi -> Pohjois-Karjalan maakunta

Seinäjoki -> Etelä-Pohjanmaan maakunta

Salo -> Varsinais-Suomen maakunta

Kuva 3. Suomen maakunnat

5.3 Keuruun Tukipalvelut

Pummilan ja Rossin laatimassa opinnäytetyössä oli toimeksiantajana Keuruun Tukipalvelut, jotka sisältävät sekä ruoka- että siivouspalvelut. He olivat laatineet molempiin osa-alueisiin asiakastyytyväisyyskyselyt, mutta omassa työssäni keskityn vain ruokapalvelun osioon.

Opinnäytetyössään he olivat tutkineet ruokailuympäristöä tutkimuksen kohteina olleissa ruokailupaikoissa ja asiakaspalvelun laatua. Keuruun Tukipalveluilla ei ole ollut

käytössä asiakastyytyväisyyttä mittaavia kyselyitä, joten Pummila ja Rossi laativat toimivan kyselykaavakkeen. Toimeksiantaja oli ohjeistanut kohderyhmät, jotka käsittivät sekä alakoulu-, yläkoulu- ja lukioikäisiä että opettajia ja muuta henkilökuntaa.

Kohderyhmille kysely oli tehty sähköisesti, mutta pienen vastausprosentin vuoksi, yläkoululaisille oli tehty myös kysely paperiversiona. Vastausten luotettavuus kärsi käytössä olleen kyselyohjelman takia ja yläkoululaisten mahdollisuudesta vastata kaksi kertaa. (Pummila & Rossi 2013.)

Kouluruokailuun osallistuvien osuus oli suuri, lähes 89 % ja heistä kolme neljäsosaa oli tyytyväisiä kouluruokailuun. Tytöt olivat kriittisempiä poikiin verrattuna. Vastaajat pitivät myös ruokalistaa monipuolisena. (Pummila & Rossi 2013.)

Pummilan ja Rossin tutkimuksessa selvisi, että ruuan laatu tarvitsi parantamista sekä maun että ulkonäön suhteen. Salaatteja toivottiin tarjottavan komponentteina, jotta jokainen saisi koota omien makutottumustensa mukaisen salaatin.

Ruokapalvelun henkilöstön asiakaspalveluun lähes kaikki vastaajista olivat tyytyväisiä, vaikkakin toivoivat heiltä iloisempaa ilmettä hymyn muodossa. (Pummila & Rossi 2013.)

Ruokailuympäristöön vastaajat olivat pääosin tyytyväisiä ruokasalin melusta huolimatta. He toivoivat parempia tuoleja, ja koristeita sesonkien mukaan. Heidän mielestään ruokasalissa ruokailevat opettajat vaikuttivat rauhoittavasti yleiseen ilmapiiriin. (Pummila & Rossi 2013.)

Opetushallituksen raportin mukaan Keuruun kaupungin oppilasruokailun hinta oli 3,04 euroa (Taulukko 1).

5.4 Kalajoen Merenojan koulu

Opinnäytetyön tekijä Sari Puhakka oli laatinut asiakastyytyväisyyskyselyn Merenojan koulun yläkoululaisille, jossa hän halusi mm. selvittää kouluruokailuun osallistuvien määrää, ruoan laatua ja ruokailuympäristöä.

Valituista luokista kaikki vastasivat kyselyyn, koska se tehtiin oppitunnin yhteydessä. Luokka-asteiden välillä ei ollut eroja, mutta vastaajan sukupuolella oli opinnäytetyön tekijän mukaan vaikutusta tulosten laatuun. Hän oli myös lisähaastatellut muutaman oppilaan kultakin luokka-asteelta. (Puhakka 2011.)

Lähes yhdeksän kymmenestä söivät koululounaan joka päivä ja heistä viidennes söi kaikki aterian osat. Kouluruokailuun osallistumisesta huolimatta oppilaat olivat erittäin tyytymättömiä ruuan makuun, kaikkiaan vastaajista 63 % piti ruokaa huonon makuisena. Tässä tapauksessa pojat olivat olleet kriittisempiä. Ruokalistalla ei ollut heidän mielestään tarpeeksi vaihtelua. 27 % vastanneista opettajista piti koululounasta melko huonon makuisena. (Puhakka 2011.)

Ruokailuympäristö oli vastaajista suurimman osan mukaan tavanomainen, vaikka sen viihtyisyyttä oli parannettu kyselyä edeltävänä vuonna. Varsinkin talvisin viihtyisyyttä vähensi ruokasalin kylmyys. (Puhakka 2011.)

Kyselyssä ei ollut tutkittu keittiöhenkilökunnan asiakaspalvelua.

Kalajoella oli käytettävissä 2,47 euroa / oppilas (Taulukko 1).

5.5 Naistenmatkan koulukeskus Pirkkalan kunta

Pirkkalan kunnan ruokapalvelut olivat olleet muutosten kohteena, joten se oli tilannut opinnäytetyön Riikka Puustiselta. Tutkimus kohdentui Naistenmatkan koulukeskuksen kahden alakoulun luokan, yhden yläkoulun luokan ja lukion toisen vuosikursin oppilaisiin. Tutkimuksella selvitettiin vastaajien tyytyväisyyttä ruoan ja ruokailuympäristön laatuun.

Kysely oli tehty sähköisenä ja siihen vastanneista 424:stä oppilaasta kouluruokaan oli tyytyväisiä 39 % ja tyytymättömiä oli hiukan enemmän eli 42 %. Jopa viidennes vastanneista ei osannut kertoa mielipidettään. Lähes puolet vastanneista ei pitänyt Naistenmatkan koulukeskuksessa tarjottavaa ruokaa ulkonäöltään houkuttelevana. Vas-

taajan iällä oli suuri vaikutus tyytyväisyyteen; alakoululaisista yli puolet oli tyytyväisiä ruuan ulkonäköön, mutta lukiolaisista enää vain 2 %. (Puustinen 2010.)

Ruokasalin siisteyteen ja ilmapiiriin vastaajat olivat tyytyväisiä kaikissa vastaajaryhmissä. Heidän mielestään ruokapalvelun henkilökunta oli ystävällistä. Kokonaisarvoksi ruoasta, ruokasalin viihtyisyydestä ja henkilökunnasta vastaajat eivät osanneet antaa selvää arviota. Vastaus oli ”ei hyvää eikä huonoa”. (Puustinen 2010.)

Pirkkalan kunnan tarjoama koululounas maksoi 2,18 euroa, joka oli vertailukunnista / -kaupungeista vähiten (Taulukko 1).

5.6 Loimijoen kuntapalvelut Oy

Opinnäytetyön tekemisen aikana Forssan kaupungin ruokapalveluiden liikelaitos muuttui Loimijoen kuntapalvelut Oy:ksi. Liikelaitoksen johtaja antoi aiheeksi Koskenojan Hannalle laatia asiakastyytyväisyyskysely Forssan yhteislyseon, Kuhalan ja Linikkalan yläkoulujen oppilaille. (Koskenoja 2010.)

Kyselyyn oli vastannut 683 oppilasta ja heistä 48 % oli tyytyväisiä kouluruokailuun. Kuitenkin tyytymättömien määrä oli myös korkea eli 40 %. Suuren tyytymättömien osuuden selitti leivälle olevan levitteen vaihtuminen ravitsemussuosituksen mukaiseksi kasvirasvalevitteeksi, josta oli ollut maininta useassa vastauslomakkeessa sanallisessa muodossa. Ruoan oli toivottu olevan mausteisempaa, joka selittyi vastaajien luokka-asteista. Kysely oli suunnattu yläkoululaisille ja lukioikäisille. Kyselyssä oli käytetty vain neljäportaista vastausjärjestelmää, jolloin vastaajan oli ollut pakko valita myönteinen tai kielteinen kanta. (Koskenoja 2010.)

Kyselyssä olleiden koulujen keittiöhenkilökunnan asiakaspalveluun vastaajat olivat hyvin tyytyväisiä. Ruokasalin viihtyisyydestä ei ollut tehty kysymyksiä. (Koskenoja 2010.)

Opetushallituksen raportissa ei ollut vielä huomioitu Loimijoen kunnan kustannuksia, joten käytin Forssan kaupungin tietoja. Forssan kaupungilla oli käytettävissä oppilasruokailuun 2,90 euroa / oppilas / ateriala (Taulukko 1).

5.7 Soppeenharjun yläkoulu, Ylöjärvi

Anu Kukkonen toimi kotitalouden lehtorin sijaisena Soppeenharjun yläkoululla. Hän kiinnostui omien ruokailujen valvontavuorojensa ansiosta perehtymään aiheeseen, mikä saa nuoret syömään / jättämään syömättä koululounaan. Kohderyhmäkseen hän valitsi seitsemäsluokkalaiset oppilaat, joille hän laati paperisen kyselyn kouluruokailusta. Hän käytti tutkimuksessa myös omia havainnointejaan ruokailujen valvontavuorojen ajalta.

Seitsemäsluokkalaisia oli Soppeenharjun yläkoulussa 97, mutta vanhemmiltaan luvan vastaamiseen oli saanut 62 oppilasta. Vastanneista 2/3 kävi syömässä koululounaan joka päivä ja 66 % kaikista vastanneista oli tyytyväisiä kouluruoan makuun. Tyttöjen ja poikien välillä ei ollut eroja. (Kukkonen 2010.)

Ruokasalin viihtyisyyteen oltiin tyytyväisiä, koska vain neljännes vastaajista olisi halunnut parantaa sen viihtyisyyttä. Suuresta tyytyväisien määrästä huolimatta koululounaassa parantamisen varaa oli tarjolla olevassa ruuassa. (Kukkonen 2010.)

Opinnäytetyössä ei ollut kiinnitetty huomiota koulun keittiön henkilökunnan asiakaspalveluun eikä heidän asiantuntijuuttaan asiassa ollut huomioitu ollenkaan. (Kukkonen 2010.)

Ylöjärvellä käytettiin koululounaaseen rahaa 2,29 euroa oppilasta kohden (Taulukko 1).

5.8 Tohmajärven kunnan ruokapalvelu

Tämä opinnäytetyö oli jatkoa Hanna-Riikka Haurisen tekemälle kehittämistyölle Tohmajärven kunnalle. Hän oli suunnitellut vuotta aikaisemmin uuden kuuden viikon

ruokalistan, josta hän nyt halusi tehdä asiakastyytyväisyyskyselyn. Kohderyhmänä hänellä oli keskuskeittiön alaisuudessa olevien koulujen oppilaat, oppilaiden vanhemmat sekä koulujen opettajat. Vastaajista oppilaita ja opettajia oli yhteensä 590.

Oppilaille kohdennetussa kyselyssä kysyttiin mielipiteitä kouluruokailusta, ruokasalin viihtyisyydestä ja ruokailuun käytettävästä ajasta. Sekä opettajille että oppilaiden vanhemmille kohdennetuissa kysymyksissä kysyttiin eri asioita, joten niiden antamat vastaukset jätän pois tästä vertailusta.

Haurinen sai 75 %:lta oppilaista vastaukset kyselyyn ja valitettavasti suurin osa vastaajista ei osannut ilmaista mielipidettä kouluruoasta. Kyselyn vastausvaihtoehtoina oli ollut vain ”kyllä – en osaa sanoa – ei”. Haurinen oli tehnyt työssään johtopäätöksen, että vastaajat olivat olleet tyytyväisiä kouluruokailuun. He olivat myös tyytyväisiä ruokalistan monipuolisuuteen. Vajaa puolet vastanneista piti ruokasalia viihtyisenä. Vapaassa kirjallisessa palautteessa oli noussut esille ruokasalin viihtyisyyteen negatiivisessa mielessä vaikuttava meluisuus ja ruokajonojen pituus. Tässäkään kyselyssä ei ollut kiinnitetty huomiota keittiössä työskentelevän henkilökunnan asiakaspalveluun.

Vertailluista kaupungeista / kunnista Tohmajärvellä oli eniten määrärahoja käytettävissä oppilasruokailussa, 3,72 euroa (Taulukko 1).

5.9 Seinäjoen Ruokapalvelut

Seinäjoen Ruokapalvelut antoi opinnäytetyön aiheeksi Ida Mustajärvelle laatia asiakastyytyväisyyskysely ala- ja yläkoulun sekä lukion oppilaille 12:ssa eri koulussa. Ruoka valmistettiin keskuskeittiönä toimivassa Ravintokeskuksessa.

Opinnäytetyötä varten laaditussa kyselyssä, neljäportaisella asteikolla, kysyttiin mielipidettä ruokailutilanteesta, koululounaan mausta ja ulkonäöstä. Heiltä tiedusteltiin myös kouluruokailulle kokonaisarvosanaa. Vastauksia kyselyyn oli saatu Ravintokeskuksen alaisuudessa olevien koulujen 814 oppilaalta. (Mustajärvi 2013.)

Pääsääntöisesti kyselyyn vastanneet olivat tyytyväisiä ruokailutilanteeseen ja ruoan makuun. Tässäkin opinnäytetyön kyselyssä oli noussut esille ruokailutilanteen meluisuus viihtyisyyteen haittaavana tekijänä. Kehittämiskohteena oli korostunut varsinkin yläkoululaisilla ja lukiolaisilla ruoan maustaminen. (Mustajärvi 2013.)

Seinäjoen ruokapalvelut käyttivät oppilasruokailuun 2,89 euroa (Taulukko 1).

5.10 Salon kaupungin ruokapalvelu

Marianne Aaltonen käsitteli omassa opinnäytetyössään Salon kaupungin ruokapalveluiden pyynnöstä laatimaansa asiakastyytyväisyyskyselyä kouluruokailusta. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää oppilaiden ja koulujen henkilökunnan tyytyväisyyttä kouluruokailun laatuun.

Kyselyyn osallistui peruskoulun ja lukion oppilaita ja henkilökuntaa. Suhteessa koko oppilasmäärään vastauksia oli tullut vähän, mutta Aaltosen mielestä ne olivat kuitenkin kokonaisuutena suuntaa-antavia tuloksia muodostettaessa. (Aaltonen 2011.)

Suuresta ikäjakaumasta (7 – 19) johtuen ruoan maku jakoi mielipiteet. Alakoululaisten (65,4 %) mielestä ruoka oli sopivasti maustettu, kun taas yläkoululaisista (70 %) kaipaivat enemmän mausteita. (Aaltonen 2011.)

Asiakaspalveluun ja ruokailutilaan oltiin tyytyväisiä jokaisella luokka-asteella. Yläkoululaisissa asiakaspalveluun tyytymättömiä oli jonkun verran enemmän. Ruoan monipuolisuuteen oltiin tyytyväisiä. (Aaltonen 2011.)

Salon kaupungin ruokapalveluiden tarjoaman ruoan kokonaisarvosana oli vastaajien (lähes puolet) mielestä hyvä, kiitettävä tai erinomainen. Vastaajista viidennes oli antanut arvosanaksi välttävä tai ala-arvoinen. Tulokset ovat kuitenkin vain suuntaa-antavia pienen otannan vuoksi. (Aaltonen 2011.)

Salon kaupungilla oli määrärahaa oppilasruokailuun käytettävissä 3,58 euroa (Taulukko 1).

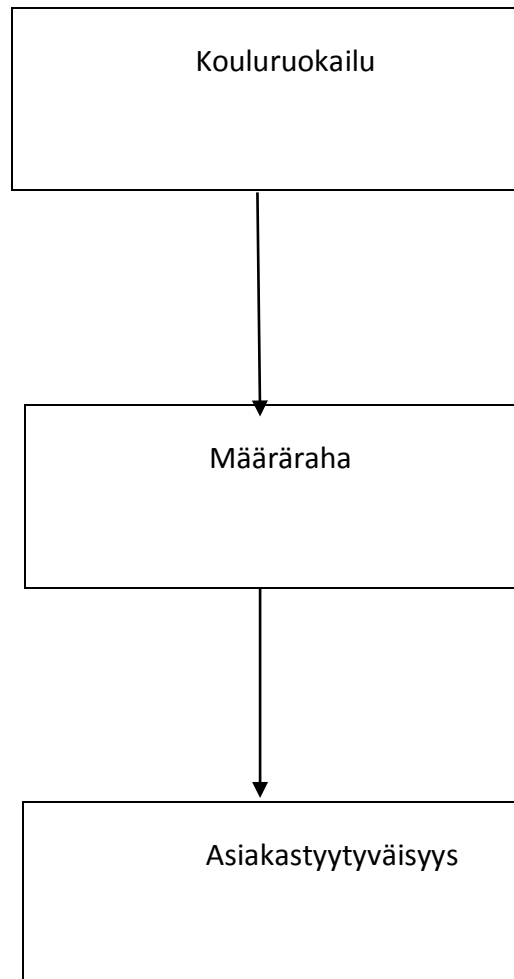
Taulukko 1. Oppilasruokailun hinnat kunnittain

Kunta	oppilasmäärä	oppilasruokailu € / oppilas / vuosi	€ / oppilas / lounas
Keuruu	954	577	3,04
Kalajoki	1 408	469	2,47
Pirkkala	2 016	414	2,18
Loimijoki	1 488	551	2,90
Ylöjärvi	3 818	436	2,29
Tohmajärvi	475	707	3,72
Seinäjoki	5 951	549	2,89
Salo	5 466	681	3,58
keskiarvo			2,88

6 TUTKIMUSTULOSTEN ANALYSOINTI

Opinnäytetyön tutkimuksen kohteena oli kuntien kouluruokailuun kohdentaman määrärahan vaikutus asiakastyytyväisyyteen kouluruokailussa. Opinnäytetöissä teh-

tyjen tutkimusten yhteisiksi tekijöiksi muodostui ruoan laatu, ruokasalin viihtyisyys ja ruokapalveluhenkilöstön asiakaspalvelu. Tutkimukseen valittujen opinnäytetöiden kohdekaupunkien kouluruokailun määrärahan määrän keräsin Opetushallituksen rahoitusjärjestelmän raportista vuodelta 2011.

Kuvio 4. Määrärahan vaikutus asiakastyytyväisyyteen

Tutkimukseen valitut kaupungit ja kunnat käyttivät kouluruokailuun 2,18 – 3,72 euroa oppilasta kohden. Itäsuomalainen Tohmajärven kunta käytti eniten rahaa oppilasruokailuun, 3,72 €, kun taas Pirkkalan kunnalla oli pienin ateriahinta oppilasta kohden. Haurisen opinnäytetyön mukaan Tohmajärvellä oppilaat olivat tyytyväisiä

ruokapalvelun tarjoamaan ruokaan. Heidän mielestään ruokalista oli monipuolinen. Kyseisen opinnäytetyön vastauksiin pitää kuitenkin suhtautua kriittisesti, koska asiakastyytyväisyyskysely oli laadittu käsittelemään ruokalistaa ja sen sisältöä. Haurinen oli laatinut käytössä olevan ruokalistan noin vuotta aikaisemmin, joten mahdollisesti kyselyn vastausten analysoinnissa saattoi olla ei-tietoista halukkuutta toivottuun hyvään lopputulokseen.

Haurisen tekemässä kyselyssä myös vastausvaihtoehdot olisi pitänyt miettiä tarkemmin. Vastaajalle ei pidä antaa mahdollisuutta olla ilmaisematta mielipidettään vaihtoehdolla ”en osaa sanoa”. Vastausvaihtoehtojen on veloitettava vastaaja valitsemaan kantansa ainakin muodossa ”jokseenkin samaa mieltä” tai ”jokseenkin eri mieltä”.

Kyseisessä opinnäytetyössä tämä väittämä tuli hyvin esiin. Tarkasteltaessa vastauksista tehtyjä taulukoita kysymykseen kouluruoan mausta suurin osa vastaajista ei ollut osannut ottaa kantaa. Haurinen oli ilmeisesti verrannut vain ”kyllä-” ja ”ei-” vastauksia saadessaan tulokseksi asiakastyytyväisyyden kouluruokaa kohtaan.

Pirkkalan kunnassa käytettiin oppilasruokailuun vähiten rahaa, 2,18 euroa / oppilas. Kyselyyn vastanneiden mielipide jakautui tasaisesti kouluruoan mausta pitäviin ja ei niin tyytyväisiin. Koululounas oli 39 %:n mielestä maittava, kun taas 41 % ei pitänyt sitä maittavana. Kantaansa ei osannut ilmaista joka viides vastaajista, mikä tällaisessa kyselyssä vaikuttaa puoleen taikka toiseen mahdollisesti paljonkin. Jopa lähes puolet piti ruokaa ulkonäöllisesti huonona. Vastaajista 56 % piti kouluruokailun ruokalistaa monipuolisena.

Kokonaisarvosana kouluruokailusta, ruokasalin viihtyisyydestä ruokapalveluhenkilöstön asiakaspalveluun, oli kohdassa ”en osaa sanoa”. Se on huolestuttavaa, koska kyselyssä oli vaihtoehtoja viisiportaisesti välillä ”täysin samaa mieltä – täysin eri mieltä”. Ilmeisesti vastaajat, jotka olivat oppilaita kahdelta alakoululuokalta, yhdeltä luokalta yläkoulusta ja opiskelijoita yhdeltä vuosikurssilta lukiosta, eivät osaa antaa kouluruokailulle minkäänlaista sille kuuluvaa arvostusta.

Tarkastelen lähemmin jokaisen tutkimuksessa mukana olleen opinnäytetyön asiakastyytyväisyyttä pienimmästä ateriahinnasta suurimpaan ateriahintaan oppilasta kohden.

Toiseksi pienimmällä budjetilla kouluruokailussa piti tulla toimeen Ylöjärven koulujen keittiöiden. Siellä lounashinta oppilasta kohden oli 2,29 euroa. Asiakastyytyväisyyskysely oli tehty koulun seitsemäsluokkalaisille oppilaille. Ruoan makua piti melko hyvänä 66 % vastaajista. Hiukan ristiriitaisesti tyytyväisten määrään nähden lähes 90 % toivoi parempaa kouluruokaa. Tässä opinnäytetyössä ei kuitenkaan ollut kiinnitetty huomiota ruokalistan sisältöön. Jää epäselväksi, tarkoittiko paremman ruoan toive mausteisempaa ruokaa vai ruokalistallisesti parempaa ja vaihtelevampaa ruokaa.

Kolmantena oli Kalajoen alueen kouluruokailu. Ateriahinta oppilasta kohden oli 2,47 euroa. Tässä opinnäytetyössä oli huolestuttavaa oppilaiden tyytymättömyys kouluruokaa kohtaan, vain 6,1 % oli tyytyväisiä ruoan makuun. Kuitenkin koululounaan söi vastaajista 88,6 %. Ns. ”huonosta ruoasta” huolimatta nuoret pitivät ruokailua tärkeänä osana jaksamisessa koulupäivän aikana. Vastaajista varsinkin pojat olivat olleet hyvin kriittisiä kouluruokaa kohtaan.

Vastaajista 60 %:n mielestä ruokalista vaihteli liian vähän. Opinnäytetyössä oli kiinnitetty huomiota ruokalistan sisältöön. Kuuden viikon kiertävässä ruokalistassa oli 10 x keittoruoka, 6 x kastikeruoka ja 6 x laatikko- / uuniruoka. Keittoruokat ovat halvempia kuin kastike- ja laatikkoruokat, joten onko tässä tapauksessa ateriahinnalla ollut vaikutusta ruokalistan sisältöön?

Seinäjoella oli käytettävissä 2,89 euroa oppilasta kohden kouluruokailuun, se oli neljänneksi vähiten. Kysely oli tehty peruskoulun jokaiselle luokka-asteelle useammassa suunnilleen samankokoisessa koulussa. Kyselyssä oli käytetty neljää eri vastausvaihtoehtoa, eli vastaaja oli pakotettu ilmaisemaan mielipiteensä puolesta tai vastaan. Pääsääntöisesti vastaajat sekä ala- että yläkoulussa olivat olleet tyytyväisiä kouluruokailuun. Molemmissa vastaajaryhmissä toivottiin ruokaan enemmän makua ja parempaa visuaalista näköä. Myös monipuolisuutta oli toivottu.

Loimijoki oli neljänneksi eniten oppilasruokailuun rahaa käyttävä kaupunki kouluruokailussa. Siellä käytettiin rahaa 2,90 euroa / oppilas. Kysely oli tehty yläkoululaisille ja lukiolaisille. Vastanneista 48 % oli tyytyväisiä kouluruokailuun, mutta tyytymättömien osuus oli ollut myös korkea eli 40 %. Kyselyn vapaassa tekstissä oli kommentoitu kielteisesti leivälle käytettävän levitteen vaihtumista kasvirasvalevitteeseen ravitsemussuosituksen mukaisesti. Yläkoululaiset ja lukiolaiset ovat jo tottuneet käyttämään ja syömään mausteisempaa ruokaa, mikä näkyi myös tässä kyselyssä.

Kolmanneksi eniten Keuruu käytti oppilasruokailuun jo yli kolme euroa (3,04 €) oppilasta kohden. Kyselyn vastauksiin pitää suhtautua hiukan kyseenalaistaen, koska alkuperäinen kysely oli tehty sähköisesti. Opinnäytetyön tekijöiltä kysymättä kysely oli siirretty rehtorin toimesta yläkoululaisten vapaaehtoisesti täytettäväksi Wilma-järjestelmään. Vastauksia ei ollut saatu yläkoululaisilta, joten heille kohdennettiin kysely paperiversiona. Jotkut oppilaat ovat saattaneet vastata kyselyyn kahteen kertaan.

Vastaajista 3/4 oli tyytyväisiä koululounaaseen, ja saman verran vastaajista piti myös ruokalistaa monipuolisena. Tytöt olivat olleet kriittisempiä vastauksissaan kuin pojat. Ristiriitaisena voidaan pitää palautetta ruoan ulkonäöstä. Vastaajista 53 % oli sitä mieltä, että lounas ei ollut ulkonäöltään houkutteleva. Kouluruoalla oli tärkeä merkitys oppilaille koulupäivän aikana, koska kuitenkin lähes kaikki, 89 %, kävi syömässä lounaan. Heidän mukaansa ruoan ulkonäkö ja maku eivät kohdanneet. Se oli paremman makuista kuin mitä ulkonäkö antoi ymmärtää. Parempaa maustamista toivottiin.

Toiseksi kallein oppilasruokailu oli Salossa, jossa rahaa käytettiin 3,58 euroa oppilasta kohden. Kysely oli tehty sekä ala- että yläkoululaisille, ja siinä oli käytetty viittä eri vastausvaihtoehtoa. Vastaajat olivat olleet tyytyväisiä kouluruokailuun. Opinnäytetyössä ei ollut kiinnitetty huomiota ruokalistaan ja sen monipuolisuuteen. Kokonaisarvosanaksi Salon kaupungin kouluruokailu oli saanut 7,5.

Taulukko 2. Oppilasruokailun ateriahinnat ja asiakastyytyväisyys kunnittain

Kunta	Oppilasmäärä	Mielipide	€ / oppilas
Pirkkala	2 016	tyytymätön	2,18
Ylöjärvi	3 818	tyytyväinen	2,29
Kalajoki	1 408	tyytymätön	2,47
Seinäjoki	5 951	tyytyväinen	2,89
Loimijoki	1 488	tyytyväinen	2,90
Keuruu	954	tyytyväinen	3,04
Salo	5 466	tyytyväinen	3,58
Tohmajärvi	475	ei osaa sanoa	3,72

7 POHDINTA

Opinnäytetyöhön kerättiin Theseus-järjestelmästä opinnäytetöitä, jotka käsittelivät kouluruokailua ja asiakastyytyväisyyttä. Pyrin löytämään eri puolelta Suomea tehtyjä opinnäytetöitä aiheesta. Opetushallituksen internetsivuilta löysin perusopetuksen raportin kouluruokailun käyttökustannuksista, josta sain tiedot kaupunkien oppilas-

ruokailun määrärahoista oppilasta kohden. Opinnäytetöissä oli käsitelty kouluruokailua ja sen asiakastyytyväisyyttä eri näkökulmista. Kaikissa opinnäytetöissä ei ollut huomioitu kouluruokalistaa, joka olisi antanut hyvin paljon informaatiota koululounaasta. Valitsin kahdeksan eri kaupunkia ja kuntaa lähempää tarkastelua varten, ja niistä neljässä oli kysytty myös ruokalistan monipuolisuudesta.

Asiakastyytyväisyyskyselyitä laadittaessa on tarkkaan mietittävä kysymysten asettelu ja vastausvaihtoehdot. Vastauksilla tulee vastaaja ”pakottaa” kertomaan mielipiteensä puolesta tai vastaan. ”En osaa sanoa” –vaihtoehdolla pystytään kyselyn anti mitättöimään, jos enemmistö vastaajista valitsee kohdan ”En osaa sanoa”, kuten esimerkiksi Tohmajärven asiakastyytyväisyyskyselyssä.

Viidessä kaupungista kahdeksasta oli enemmistö tyytyväisiä koululounaaseen. Joissakin ero tyytyväisten ja tyytymättömien välillä oli hyvin pieni. Oppilasruokailun hinnalla ei ollut merkitystä asiakastyytyväisyyteen, koska pienimmällä oppilashinnalla asiakkaat olivat tyytyväisiä ja isoimman oppilasruokailun hinnalla ruokailevat oppilaat eivät osanneet sanoa mielipidettään ruoasta.. Pääsääntöisesti tyytyväisyyteen vaikuttivat koululounaan maku ja ulkonäkö. Nämä laadulliset tekijät ovat helposti korjattavissa reseptiikalla ja tarkistamalla ruoanvalmistustavat.

Ravitsemussuositusten mukaan aikuisten suolan saantisuositus on enintään 5 grammaa päivässä ja lapsilla enintään 3 grammaa päivässä. Mausteiden käyttöön tulisikin reseptiikassa kiinnittää enemmän huomiota. Kansainvälisyyden lisääntyessä yläkoulu- ja lukioikäiset ovat tottuneet syömään mausteisempaa ruokaa kuin alakoululaiset. Keskuskeittiöissä, joissa valmistetaan ruokaa molemmille asiakasryhmille, tulisikin valmistusvaiheessa ruoka maustaa ensin nuorempia asiakkaita varten ja jakaa se sitten lähetettäviin astioihin. Sen jälkeen ruokaa maustetaan lisää suolattomilla mausteilla ja yrteillä vanhempia oppilaita varten.

Keittiöhenkilökunnan ammattitaitoa pidetään yllä erilaisin koulutuksin niin ruoan valmistamisessa kuin keittiön laitteiden käyttämisessäkin. Elintarviketeollisuus kehittää koko ajan uusia komponenttituotteita keittiöille. Niiden oikeaoppinen käyttäminen vaatii tuotteisiin perehtymistä.

Viidessä opinnäytetyössä oli kysytty myös ruokailun monipuolisuudesta. Useimmat kokivat koulussaan olevan monipuolinen ruokailu, mutta Kalajoella tehdyssä kyselyssä tulos oli huolestuttava. Ruokailu vaihteli liian vähän 60 %:n mielestä. Ruokailun makukin siellä oli vastaajien mielestä huonoa. Kalajoella oli käytettävissä kouluruokailuun 2,47 euroa oppilasta kohden ja se oli kolmanneksi vähiten vertailukohteista. Olisi hyvä päästä analysoimaan kyselyn aikaista ruokailua vaihtelevuuden osalta. Samalla pystyisi todentamaan mahdollisen määrärahan vaikutuksen ruokailun sisältöön. Puhakka oli opinnäytetyössään koonnut ruokailun sisältöä ja se oli hyvin keittoruokapainotteinen. Keittoruokat ovat halvempia valmistaa kuin kastike- ja laatikkoruokat. Kyselyssä oli ollut kohderyhmänä yläkoululaiset, jotka ilmaisevat mielipiteensä helposti kriittisesti ja kärjistetysti.

Pirkkalassa oli pienin ateriahinta oppilasta kohden, 2,18 euroa, ja vastaajista 56 % piti ruokailua monipuolisena. Opinnäytetyössä ei ollut avattu ruokailun sisältöä, josta olisi voinut päätellä syitä tyytyväisyyteen.

Tutkimuksessa mukana olleet opinnäytetyöt oli tehty vuosina 2010 - 2013. Opetusrahasto- ja koulutusjärjestelmästä saatu raportti oppilaskoulusta oli vuodelta 2011. Vastaava tutkimus tulisi tehdä ajankohtaisin tiedoin ateriahinnoista ja käytettävissä olevista ruokailuista. Tulosten kannalta olisi ihanteellista saada asiakastyytyväisyys kyselytkin samalta vuodelta. Silloin saisi selville todellisen määrärahan vaikutuksen asiakastyytyväisyyteen.

Opinnäytetyön tekeminen opetti minulle tutkimusten analysointia ja siitä saadun tiedon yhdistämistä olemassa olevaan raporttiin. Näistä kahdesta tilastosta piti pystyä tekemään työn vaatimaa yhteenvetoa eli onko määrärahaalla vaikutusta asiakastyytyväisyyteen kouluruokailussa. Jatkotutkimuksena pitäisi tehdä kysely kaupunkien valtuutetuille kouluruokailusta, josta saataisiin selville heidän tietämyksensä tai tietämättömyytensä kouluruokailusta ja siihen käytettävästä määrärahasta. Monella-kaan valtuutetulla ei välttämättä ole mitään tietoa todellisesta oppilaskoulun hinnasta. Jokaisen tulisi ymmärtää kouluruokailun tuoma hyöty terveellisen ruokailun opettamisessa sekä peruskoululaisille että toisen asteen opiskelijoille. Pitkällä aikavälillä kaupunki säästää sairauskuluissa parantuneiden ruokailutottumusten vuoksi.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Matkailu-, ravitsemis- ja talousala, palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma. Viitattu 14.9.2013.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201101121286>

Pummila, M. 2013. Asiakaspalvelun laatu Keuruun tukipalveluissa: case: ruoka- ja siivouspalvelut. Jyväskylän ammattikorkeakoulun matkailu-, ravitsemis- ja talousala. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Matkailu-, ravitsemis- ja talousala, palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma. Viitattu 14.9.2013.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201305148395>

Puustinen, R. 2010. Julkisen palvelutuotannon haasteet: Asiakastyytyväisyystutkimus kouluaterioiden tuottamisen onnistumisesta Pirkkalan kunnassa. Tampereen ammattikorkeakoulun matkailu- ja ravitsemispalvelut. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu, Matkailu- ja ravitsemispalvelut, palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma. Viitattu 14.9.2013. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010112114883>

Ravitsemus katsaus 1 / 2013, toim. Packalen, L., Kotro, E., Luova, T. Forssa Print 2013
Risku-Norja, H., Kurppa, S., Silvennoinen, K., Nuoranne, A., Skinnari, J. 2010. Julkiset ruokapalvelut ja ruokakasvatus: arjen käytäntöjen kautta kestävään ruokahuoltoon MTT, 31600 Jokioinen

Sinisalo, T. 2013. Liikelaitosjohtaja, Kylän Kattaus. Jyväskylän kaupunki. Sähköposti-viesti 9.10.2013

Valtion ravitsemusneuvottelukunta 2008. Kouluruokasuositus. Viitattu 14.9.2013.

<http://www.ravitsemusneuvottelukunta.fi>

LÄHTEET

- Aaltonen, M. 2011. Asiakastyytyväisyys osana laadunmittausprosessia: Salon kaupungin ravitsemispalvelut. Turun ammattikorkeakoulun ruoka- ja ravintolapalvelut. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu, Ruoka- ja ravintolapalvelut, palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma. Viitattu 14.9.2013. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011120116861>
- Edu.fi-opettajan verkkopalvelu. Viitattu 11.9.2013.
- Haurinen, H – R. 2012. Kouluruokailan tyytyväisyyskysely Tohmajärven kunnassa. Savonia - ammattikorkeakoulun matkailu-, ravitsemis- ja talousala. Opinnäytetyö. Savonia – ammattikorkeakoulu, Matkailu-, ravitsemis- ja talousala, hotelli- ja ravintola-alan koulutusohjelma. Viitattu 14.9.2013. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012120518443>
- <http://www.oph.fi>. Viitattu 10.9.2013
- <http://www.ravitsemusneuvottelukunta.fi>. Viitattu 10.9.2013
- Koskenoja, H. 2010. ”Kouluruoka on yleensä ok” – Asiakaspalaute Loimijoen kuntapalveluissa. Laurea – ammattikorkeakoulun hotelli- ja ravintola-alan liikkeenjohton koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Laurea – ammattikorkeakoulun hotelli- ja ravintola-alan liikkeenjohton koulutusohjelma. Viitattu 14.9.2013. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010052510499>
- Kukkonen, H. 2010. Kouluruokailu ja seitsemäsluokkalaisten mielipiteitä kouluruoasta Ylöjärven Soppeenharjun yläkoululla. Tampereen ammattikorkeakoulun matkailu- ja ravitsemispalvelut. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu, Matkailu- ja ravitsemispalvelut, palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma. Viitattu 14.9.2013. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201052410330>
- Kylän Kattaus, Liikelaitoksen henkilöstösuunnitelma 2011 - 2013, Sinisalo Tuija
- Kylän Kattaus, Liikelaitoksen tilinpäätös 2012, Sinisalo Tuija
- Kylän Kattaus, Liikelaitoksen vuosikertomus 2009, Sinisalo Tuija
- Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: International Methelp
- Lintukangas, S., Manninen, M., Mikkola-Montonen, A., Palojoki, P., Partanen, M., & Partanen, R. 2007. Kouluruokailun käsikirja – Laatuevältä koulutyöhön. Helsinki: Opetushallitus
- Lyytikäinen, A. 2000. Ravitsemus ja kouluruoka. Teoksessa Terho, P., Ala-Laurila, E-L., Laakso, H., Krogius, H. & Pietikäinen, M. (toim.) Kouluterveydenhuolto. Helsinki: Doudecim. 358-366
- Mustajärvi, I. 2013. Lapset ja nuoret ruoan kuluttajina: Asiakastyytyväisyystutkimus kouluaterioiden tuottamisen onnistumisesta Pirkkalan kunnassa. Seinäjoen ammattikorkeakoulun liiketalouden, yrittäjyyden ja ravitsemisalan yksikkö. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Liiketalouden, yrittäjyyden ja ravitsemisalan yksikkö, liiketalouden koulutusohjelma. Viitattu 14.9.2013. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201303032992>
- Puhakka, S. 2011. Asiakastyytyväisyys Kalajoen Merenojan koulun kouluruokailuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun matkailu-, ravitsemis- ja talousala. Opinnäytetyö.

LIITTEET

Liite 1. Opetushallituksen raportti käyttökustannuksista opetuksenjärjestäjittäin

KUSTANNUSSOVELLUS 2011 *** PERUSOPETUS *** LOPULLINEN RAPORTOINTI *** PVM:
14.12.2012 ***

*** RAPORTTI: K05Z6YOS ***

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hank k.
3 Kunta										
000203 Akaan kaupunki	1.822,0	4.285	172	466	422	199	929	6.540	3	0
000053 Alajärven kaupunki	1.811,0	5.056	411	606	415	389	1.249	8.252	1	71
000093 Alavieskan kunta	362,5	4.698	444	516	488	593	615	7.450	7	157
000103 Alavuden kaupunki	964,0	4.670	674	797	41	59	733	7.082	2	26
000163 Asikkalan kunta	839,5	4.264	394	505	547	454	1.383	7.629	7	0
000183 Askolan kunta	689,5	4.522	445	434	344	341	891	7.045	13	86
000193 Auran kunta	476,5	4.703	258	678	367	308	1.666	8.107	9	0
000463 Enonkosken kunta	141,5	5.746	1.322	813	240	113	1.018	9.458	1	64
000473 Enontekiön kunta	140,0	10.750	1.386	1.021	636	643	2.686	17.559	9	0
000493 Espoon kaupunki	25.745,0	4.889	83	392	285	640	2.409	9.041	4	2
000513 Eura-joen kunta	627,5	4.926	365	625	375	110	991	7.474	-6	0
000503 Euran kunta	1.250,5	4.710	469	675	449	410	1.358	8.192	6	39
000523 Evijärven kunta	283,0	4.961	505	604	594	286	1.124	8.331	6	42
000613 Fors- san kaupunki	1.488,5	4.393	105	551	306	535	1.087	7.166	6	327
000693 Haapajärven kaupunki	988,5	4.447	413	625	248	420	828	7.090	0	16
000713 Haapaveden kaupunki	972,0	4.780	341	547	407	75	1.133	7.368	6	41

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hank k.
000723 Hai- luodon kunta	79,0	6.228	354	835	177	430	1.873	9.987	7	0
000743 Halsu- an kunta	142,5	5.726	709	884	211	1.277	1.418	10.510	5	0
000753 Hami- nan kaupunki	1.936,0	4.885	218	655	431	87	1.333	7.681	12	0
000783 Han- gon kaupunki	866,0	4.786	65	600	306	477	1.393	7.680	3	0
000773 Han- kasalmen kunta	519,0	5.152	805	451	715	351	1.200	8.854	10	299
000793 Harja- vallon kaupun- ki	706,0	4.241	224	647	137	453	1.086	7.005	4	0
000813 Harto- lan kunta	262,5	4.865	651	613	328	324	1.592	8.517	7	0
000823 Hattu- lan kunta	1.083,5	4.484	212	686	278	289	1.202	7.241	6	200
000843 Hauki- putaan kunta	2.824,0	4.286	176	400	385	299	1.011	6.613	-3	18
000863 Haus- järven kunta	997,0	4.195	666	451	214	237	990	6.855	4	144
001113 Heino- lan kaupunki	1.772,5	4.687	261	531	308	212	788	6.855	4	10
000903 Heinä- veden kunta	317,5	4.920	1.254	620	706	1.055	1.156	9.870	4	0
000913 Hel- singin kaupun- ki	36.089, 0	4.987	133	344	336	425	2.647	9.020	0	440
000973 Hir- vensalmen kunta	235,5	6.493	1.070	870	144	221	794	9.792	15	68
000983 Hollo- lan kunta	2.930,0	4.003	330	566	397	453	1.708	7.624	3	76
000993 Hon- kajoen kunta	157,5	6.006	616	724	337	451	1.295	9.693	10	908
001023 Huit- tisten kaupun- ki	964,5	4.417	413	618	390	580	949	7.448	5	88
001033 Humppilan kunta	274,5	4.437	434	736	262	186	732	6.889	-1	0
001053 Hy- rynsalmen kunta	213,0	7.235	1.728	577	535	901	2.066	13.247	8	0
001063 Hyvin- kään kaupunki	4.710,0	4.572	143	349	256	526	1.386	7.336	5	0
002833 Hä- meenkosken kunta	118,5	4.574	641	1.097	1.789	194	2.346	10.910	13	1.333
001083 Hä- meenkyrön kunta	1.214,5	4.483	534	493	239	267	879	7.012	2	214
001093 Hä- meenlinnan kaupunki	5.980,0	4.532	384	499	218	392	1.545	7.782	13	42

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hank. k.
001393 Iin kunta	1.233,0	4.389	411	461	341	498	1.186	7.409	4	33
001403 Iisal- men kaupunki	1.995,5	4.543	259	414	337	493	1.402	7.519	3	73
001423 Iitin kunta	657,0	5.387	871	601	189	81	1.135	8.595	3	58
001433 Ikaa- listen kaupunki	624,5	4.911	580	642	423	692	1.060	8.440	6	179
001453 Ilma- joen kunta	1.344,5	4.702	364	549	460	190	1.224	7.597	4	215
001463 Ilo- mantsin kunta	440,5	5.968	849	538	833	429	1.101	9.833	15	27
001533 Imat- ran kaupunki	2.217,5	4.576	115	464	373	314	1.615	7.630	0	414
001483 Inarin kunta	556,0	7.770	757	1.153	333	673	2.649	13.819	10	112
001493 Ingå kommun	412,0	4.316	1.476	498	629	0	750	7.947	11	87
001513 Isojo- en kunta	231,5	5.391	860	786	562	69	1.395	9.205	5	52
001523 Ison- kyrön kunta	526,0	4.285	597	686	186	255	717	6.855	2	51
005983 Ja- kobstads stad	2.079,5	4.673	92	588	375	249	1.850	7.889	10	139
001643 Jalas- järven kunta	794,5	5.012	764	661	390	475	740	8.185	-2	337
001653 Janak- kalan kunta	1.976,0	4.156	240	488	259	269	1.041	6.519	8	120
001673 Joen- suun kaupunki	5.696,0	4.522	407	505	438	376	1.600	8.003	4	81
001693 Joki- oisten kunta	716,5	4.205	419	508	286	275	910	6.692	3	392
001713 Jorois- ten kunta	1.154,0	5.275	756	654	601	251	1.132	8.960	6	0
001723 Jout- san kunta	395,0	5.035	901	646	471	238	1.562	9.137	8	0
001743 Juan- kosken kau- punki	519,0	5.252	811	611	470	439	1.227	9.037	-2	15
001763 Juuan kunta	470,0	5.547	951	587	272	451	1.134	9.117	4	0
001773 Juupa- joen kunta	214,5	5.879	802	573	121	93	1.422	9.184	-0	284
001783 Juvan kunta	229,0	6.428	655	480	389	332	1.096	9.441	14	1.345
001793 Jyväskylän kaupunki	10.616,0	4.523	237	335	395	429	2.306	8.312	5	239
001813 Jämi- järven kunta	232,0	5.517	638	922	52	828	853	9.136	5	0
001823 Jämsän kaupunki	2.222,5	4.493	465	625	290	509	1.527	8.001	5	0
001863 Jär- venpään kau- punki	3.924,0	4.229	54	370	361	460	2.366	7.994	4	214

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hankk.
002023 Kaari- nan kaupunki	3.324,5	4.405	152	602	359	298	1.307	7.217	5	101
002043 Kaavin kunta	193,5	5.370	584	972	651	171	1.649	9.509	12	630
002053 Kajaa- nin kaupunki	3.403,5	4.933	282	507	173	373	1.197	7.603	6	361
002083 Kala- joen kaupun- ki	1.408,5	4.859	308	469	370	139	1.221	7.452	3	131
002113 Kan- gasalan kunta	3.350,5	4.482	294	586	543	134	1.599	7.728	8	130
002133 Kan- gasniemen kunta	446,0	5.753	933	610	585	700	1.130	9.862	2	305
002143 Kan- kaanpään kaupunki	1.148,5	5.330	462	491	555	0	985	8.192	10	221
002163 Kan- nonkosken kunta	153,5	6.078	866	860	0	443	1.088	9.548	5	0
002173 Kan- nuksen kau- punki	714,5	4.847	248	505	218	273	959	7.135	6	151
002183 Kari- joen kunta	68,5	4.759	1.241	1.197	672	307	1.431	9.980	13	0
002233 Karja- lohjan kunta	84,0	4.440	845	881	726	24	1.060	8.141	14	95
002243 Kark- kilan kaupunki	913,0	4.251	175	499	218	451	1.884	7.544	3	66
002263 Kars- tulan kunta	425,0	5.320	602	567	111	275	1.033	8.016	2	89
002303 Karvi- an kunta	239,0	6.021	908	941	84	678	1.121	10.135	2	439
002313 Kas- kisten kaupun- ki	89,0	7.708	112	1.101	562	0	3.056	12.595	5	910
002323 Kau- hajoen kau- punki	1.407,0	5.300	552	759	333	349	1.217	8.635	1	350
002333 Kau- havan kau- punki	1.784,5	5.315	527	537	279	120	1.052	7.934	7	219
002353 Kauni- aisten kau- punki	1.305,0	5.527	79	413	387	395	2.192	9.087	3	612
002363 Kaus- tisen kunta	439,5	4.610	487	585	505	137	1.028	7.463	4	111
002393 Keite- leen kunta	207,5	5.981	1.046	559	87	463	1.118	9.493	4	145
003203 Kemi- järven kau- punki	598,0	5.997	651	515	1.089	699	2.294	11.364	4	13
002403 Kemin kaupunki	1.871,0	4.459	71	460	289	456	1.209	7.014	6	102
002413 Ke- minmaan	997,5	5.292	241	490	102	236	1.466	7.927	5	192

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las- huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hankk.
kunta										
003223 Ke- miönsaaren kunta	653,0	5.816	740	655	326	129	1.853	9.643	12	328
002443 Kem- peleen kunta	2.267,0	4.464	154	402	326	237	839	6.606	5	0
002453 Kera- van kaupunki	3.359,5	4.459	46	332	253	321	1.378	6.851	2	96
002463 Keri- mäen kunta	533,0	4.949	610	617	218	54	949	7.500	1	0
002483 Kesä- lahden kunta	245,0	5.600	1.290	1.086	788	1.004	1.135	11.158	4	106
002493 Keu- ruun kau- punki	954,0	5.714	562	577	442	223	1.534	9.221	2	346
002503 Kihni- ön kunta	184,5	5.496	629	759	130	163	1.919	9.263	12	146
002543 Kii- koisten kunta	93,0	4.097	1.118	892	0	22	1.140	7.642	3	0
002553 Kii- mingin kunta	2.169,5	3.902	266	361	334	324	1.296	6.560	2	110
002563 Kinnu- lan kunta	214,5	4.811	242	545	233	340	1.007	7.230	-5	14
002573 Kirk- konummen kunta	4.827,0	4.267	285	432	284	373	1.252	6.970	2	11
002603 Kiteen kaupunki	832,5	5.652	1.001	255	209	268	1.035	8.579	22	619
002613 Kitti- län kunta	580,5	6.519	1.144	741	0	184	1.592	10.381	-2	0
002633 Kiuru- veden kau- punki	900,0	4.391	532	584	377	231	798	7.102	2	378
002653 Kivi- järven kunta	125,5	6.239	797	653	502	566	2.120	11.011	16	869
002713 Koke- mäen kaupun- ki	724,0	5.573	529	609	684	265	912	8.800	1	0
002723 Kok- kolan kaupunki	4.999,5	4.772	154	519	239	278	1.280	7.328	6	184
002733 Kola- rin kunta	268,5	5.926	1.024	1.181	659	406	1.844	11.434	7	607
002753 Kon- neveden kunta	278,0	6.317	1.144	597	144	29	1.158	9.577	8	284
002763 Kon- tiolahden kun- ta	1.895,0	4.707	593	594	513	210	1.625	8.358	4	215
004993 Korsholms kommun	2.020,5	4.906	547	587	316	520	1.711	8.703	3	139
002803 Kors- näs kommun	136,5	7.311	769	894	22	66	1.495	10.777	10	0
002843 Kos- ken (Ti) kunta	327,0	5.141	700	774	300	205	1.131	8.501	4	0
002853 Kot-	4.884,0	3.906	107	532	257	458	1.863	7.218	7	238

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hank k.
kan kaupunki										
002863 Kou- volan kaupunki	8.120,5	4.514	384	440	392	490	1.678	7.997	1	110
002873 Kristi- nestads stad	643,0	6.061	715	921	226	386	1.560	10.075	24	0
002883 Kro- noby kommun	710,5	5.347	874	580	175	66	1.184	8.475	6	477
002913 Kuh- moisten kunta	170,5	6.469	909	674	334	557	1.372	10.501	7	217
002903 Kuh- mon kaupunki	750,5	5.967	1.255	716	529	650	949	10.227	3	16
002973 Kuopi- on kaupunki	8.553,0	4.536	192	372	353	462	2.119	8.110	6	114
003003 Kuor- taneen kunta	361,5	5.563	564	750	241	138	1.784	9.175	4	8
003013 Kuri- kan kaupunki	1.425,5	5.313	452	526	428	261	1.049	8.123	7	20
003043 Kusta- vin kunta	33,0	7.970	1.000	1.061	758	1.303	1.273	13.364	21	0
003053 Kuu- samon kau- punki	1.710,5	5.238	516	658	228	367	1.501	8.617	8	0
003123 Kyy- järven kunta	147,0	5.891	1.048	585	707	531	1.184	10.141	4	41
003173 Kär- sämäen kunta	331,5	5.418	612	872	275	259	1.176	8.925	6	63
003193 Köyli- ön kunta	263,5	5.176	554	801	133	137	1.165	8.144	8	706
003983 Lah- den kaupunki	8.024,5	4.943	151	419	407	321	1.593	7.954	4	45
003993 Laihi- an kunta	797,5	4.267	390	680	214	181	1.387	7.241	1	58
004003 Laiti- lan kaupunki	896,5	4.939	535	542	190	496	875	7.752	8	48
004073 Lapin- järven kunta	361,0	5.537	1.091	709	499	280	1.064	9.427	14	72
004023 Lapin- lahden kunta	1.013,5	4.951	686	467	284	419	733	7.834	6	69
004033 Lappa- järven kunta	283,5	5.457	476	896	314	441	1.489	9.219	13	14
004053 Lap- peenrannan kaupunki	6.107,5	4.539	278	649	245	525	1.169	7.650	5	37
004083 Lapu- an kaupunki	1.581,0	4.931	311	539	166	307	851	7.206	4	273
004403 Lars- mo kommun	769,0	5.027	200	501	228	168	1.683	7.915	3	0
004103 Lau- kaan kunta	2.322,5	4.859	414	533	267	178	1.036	7.369	5	298
004133 Lavian kunta	218,5	5.465	1.149	659	577	371	1.057	9.577	8	23
004163 Lemin kunta	314,0	5.892	532	516	16	191	1.143	8.467	5	54
004183 Lem-	2.587,0	4.652	204	518	250	290	1.002	7.026	8	80

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hank k.
päälän kunta										
004203 Lep- pävirran kunta	1.002,0	5.108	639	641	283	329	1.015	8.133	4	48
004213 Lesti- järven kunta	79,0	8.899	1.392	1.582	342	266	1.430	14.637	17	63
004233 Liedon kunta	2.095,0	4.294	258	506	520	28	1.846	7.529	12	52
004223 Liek- san kaupunki	932,5	6.030	898	624	394	130	1.609	9.824	8	211
004253 Limin- gan kunta	1.679,0	3.887	167	479	117	141	1.199	6.064	8	98
004263 Liperin kunta	1.271,0	5.224	567	603	424	533	1.913	9.625	2	0
004443 Lohjan kaupunki	4.722,0	4.440	309	468	451	466	1.646	7.972	6	134
004303 Loi- maan kaupun- ki	1.588,5	5.316	492	597	281	206	1.494	8.499	6	30
004333 Lopen kunta	1.000,5	4.058	706	486	412	225	872	6.874	-0	27
004343 Lovii- san kaupunki	1.472,5	5.588	636	706	750	232	1.472	9.509	10	107
004353 Lu- hangan kunta	65,0	6.538	1.677	954	0	0	1.308	10.723	15	0
004363 Lumi- joen kunta	292,5	4.595	239	667	564	174	1.166	7.501	6	21
004413 Luu- mäen kunta	462,0	5.753	1.121	660	17	37	1.816	9.584	5	193
004423 Luvian kunta	350,0	5.809	657	654	0	366	1.080	8.700	5	157
004763 Maa- ningan kunta	427,0	4.670	616	738	436	164	1.101	7.850	3	309
004753 Malax kommun	586,5	6.210	970	1.108	10	165	1.707	10.378	5	0
004803 Martti- lan kunta	125,0	2.872	824	528	48	144	672	5.296	-4	0
004813 Mas- kun kunta	1.254,5	4.675	345	628	314	347	935	7.371	8	62
004833 Meri- järven kunta	170,0	5.512	382	559	100	100	1.006	7.884	7	106
004843 Meri- karvian kunta	268,0	5.858	728	575	701	381	847	9.208	-1	52
004913 Mikke- lin kaupunki	4.666,5	4.585	253	454	351	518	1.576	7.856	6	224
004943 Mu- hoksen kunta	1.319,5	3.988	349	384	362	269	1.006	6.561	0	39
004953 Multi- an kunta	180,5	6.227	958	964	731	216	1.058	10.316	4	260
004983 Muo- nion kunta	227,5	5.341	914	549	611	343	1.741	9.652	6	0
005003 Muu- ramen kunta	1.286,0	4.784	358	523	327	483	2.026	8.600	7	44
005033 My- nämaen kunta	884,0	5.792	338	559	0	75	846	7.727	11	537

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hank k.
005043 Myrs- kylän kunta	111,0	4.414	1.099	685	387	153	1.568	8.640	-2	288
005053 Mänt- sälän kunta	2.631,0	4.008	380	542	328	380	1.605	7.342	2	55
005083 Mänt- tä-Vilppulan kaupunki	1.004,0	4.903	420	592	414	124	1.167	7.700	7	70
005073 Män- tyharjun kunta	553,5	5.164	688	730	509	477	643	8.349	4	242
005293 Naan- talin kaupunki	2.032,0	4.854	330	631	218	315	1.553	7.985	7	33
005313 Nakki- lan kunta	618,0	5.050	275	565	361	176	905	7.443	7	160
005323 Nasto- lan kunta	1.565,0	4.411	308	596	313	351	1.716	7.774	5	25
005343 Nilsian kaupunki	592,5	4.484	555	510	316	543	1.082	7.743	0	91
005353 Niva- lan kaupunki	1.447,0	4.164	271	475	70	358	825	6.231	2	31
005363 Nokian kaupunki	3.388,0	4.069	171	400	314	512	1.241	6.787	-2	10
005383 Nousi- aisten kunta	603,5	4.258	446	615	275	543	1.437	7.771	14	0
005403 Num- mi-Pusulän kunta	659,0	4.778	800	595	476	366	2.255	9.422	7	0
005413 Nur- meksen kau- punki	684,5	5.252	776	688	672	107	1.316	8.987	8	0
005433 Nur- mijärven kunta	5.710,5	4.313	318	434	238	176	1.988	7.663	8	44
008933 Nykar- leby stad	723,5	5.898	619	587	174	170	1.171	8.750	2	70
005453 När- pes stad	786,0	6.514	679	760	111	55	1.449	9.829	9	52
005603 Ori- mattilan kau- punki	1.706,5	4.696	344	514	393	190	1.714	7.951	-1	36
005613 Ori- pään kunta	128,0	3.430	750	820	977	23	570	6.570	-1	0
005623 Orive- den kaupunki	916,0	4.472	635	480	312	533	888	7.434	8	14
005633 Ou- laisten kau- punki	949,5	4.828	295	601	189	194	851	7.074	2	65
005643 Oulun kaupunki	12.165, 5	4.643	184	317	203	564	1.889	8.075	2	36
005673 Oulun- salon kunta	1.565,5	3.951	84	321	262	240	770	5.709	1	86
003093 Outo- kummun kau- punki	598,0	4.734	468	635	911	416	1.258	8.529	6	0
005763 Padas- joen kunta	294,5	5.314	761	418	197	363	1.253	8.509	2	41
005773 Paimi-	1.138,5	4.603	205	502	300	391	1.228	7.305	10	386

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las- huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hank k.
on kaupunki										
005783 Palta- mon kunta	367,5	5.273	827	724	389	60	1.410	8.816	-1	136
004453 Pargas stad	1.667,0	5.645	588	673	343	296	1.075	8.758	4	362
005803 Parik- kalan kunta	391,5	5.663	851	820	935	289	1.688	10.426	6	524
005813 Parka- non kaupunki	638,5	4.808	868	584	2	215	882	7.618	5	83
005993 Peder- söre kommun	1.512,0	4.993	434	509	177	185	1.596	7.996	2	272
005833 Pelko- senniemen kunta	58,0	11.431	1.776	1.086	241	2.069	2.397	19.671	20	0
008543 Pellon kunta	289,0	5.478	806	592	536	433	1.429	9.556	5	66
005843 Perhon kunta	415,5	4.994	469	558	484	224	1.187	8.141	2	67
005883 Per- tunmaan kun- ta	164,5	6.997	778	809	553	103	1.514	11.185	4	0
005923 Petä- jäveden kunta	461,0	5.104	781	607	241	573	1.078	8.507	3	163
005933 Piek- sämäen kau- punki	1.644,5	4.724	400	410	359	374	945	7.304	7	30
005953 Piela- veden kunta	457,5	5.156	944	584	278	245	1.193	8.526	-0	251
006013 Pihti- putaan kunta	473,5	4.986	990	484	137	78	1.375	8.195	8	0
006043 Pirk- kalan kunta	2.016, 5	4.121	62	414	266	241	1.091	6.271	3	26
006073 Polvi- järven kunta	464,0	4.890	800	784	403	276	1.011	8.311	5	65
006083 Po- markun kunta	238,5	5.375	734	688	4	218	969	8.122	4	0
006093 Porin kaupunki	7.030,5	4.157	171	495	238	478	1.248	6.871	3	108
006113 Por- naisten kunta	799,5	4.485	358	545	463	96	655	6.824	5	245
006383 Por- voon kaupunki	5.387,0	4.610	243	542	571	279	2.492	8.929	1	3
006143 Posion kunta	309,0	5.718	1.453	786	534	246	1.298	10.051	4	0
006153 Pudas- järven kau- punki	956,0	5.258	1.296	610	302	540	1.201	9.362	1	483
006163 Pukki- lan kunta	154,0	4.409	1.032	825	636	149	1.383	8.691	6	0
006183 Pun- kaharjun kunta	327,5	4.782	931	699	540	333	1.325	8.925	2	31
006193 Pun- kalaitumen kunta	335,5	5.875	677	683	379	405	1.663	9.843	4	48
006203 Puo-	258,0	7.217	1.217	628	248	178	1.256	11.012	8	605

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hank k.
langan kunta										
006233 Puu- malan kunta	143,0	8.594	1.909	1.252	923	406	1.406	14.759	5	0
006243 Pyh- tään kunta	546,5	5.116	567	542	4	35	1.006	7.379	6	0
006253 Pyhä- joen kunta	377,0	4.981	456	716	462	379	966	8.179	3	24
006263 Pyhä- järven kau- punki	506,0	5.698	874	792	235	419	1.646	9.813	7	16
006303 Py- hännän kunta	218,5	4.723	641	641	297	673	1.043	8.281	1	41
006313 Pyhä- rannan kunta	149,0	4.383	463	732	322	74	1.557	7.630	-3	483
006353 Pälkä- neen kunta	695,0	4.567	511	643	517	417	813	7.574	8	60
006363 Pöyty- än kunta	930,0	5.352	683	685	435	91	1.490	8.891	3	0
006783 Raa- hen kaupunki	2.556,0	4.526	191	450	355	367	801	6.753	6	63
007103 Raa- seporin kau- punki	2.773,0	5.427	571	598	477	138	1.261	8.581	12	59
006803 Raisi- on kaupunki	2.450,0	4.135	67	596	224	412	1.123	6.615	1	268
006813 Ranta- salmen kunta	123,0	7.610	715	512	171	268	4.081	13.617	39	837
006833 Ranu- an kunta	557,0	6.548	729	636	598	235	944	9.864	4	0
006843 Rau- man kaupunki	3.350,0	4.389	235	528	333	533	1.584	7.677	5	14
006863 Rauta- lammin kunta	306,5	4.431	715	649	626	131	666	7.396	6	0
006873 Rau- tavaaran kunta	131,5	5.278	859	1.049	502	837	1.878	10.730	4	0
006893 Raut- järven kunta	325,0	5.655	852	575	702	58	1.708	9.877	3	169
006913 Reis- järven kunta	362,5	5.098	566	676	248	342	1.277	8.324	-1	113
006943 Riihi- mäen kaupun- ki	2.901,5	4.122	51	439	148	486	1.689	6.980	3	151
006963 Risti- nan kunta	517,5	4.591	632	388	245	133	730	6.856	10	203
006973 Risti- järven kunta	116,5	5.734	1.279	678	369	352	1.167	9.794	-9	94
006983 Rova- niemen kau- punki	5.478,0	4.606	427	442	445	308	1.658	8.017	6	0
007003 Ruo- kolahden kun- ta	497,0	4.901	1.209	666	239	384	1.362	8.892	8	262
007023 Ruov- eden kunta	472,0	4.869	746	456	320	784	1.076	8.400	1	74
007043 Rus-	844,5	4.141	396	484	165	259	1.175	6.702	3	40

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hank k.
kon kunta										
007073 Rääk- kylän kunta	204,0	5.010	730	696	0	191	1.172	7.799	-13	39
007293 Saari- järven kau- punki	973,5	5.024	653	466	277	496	682	7.720	3	22
007323 Sallan kunta	292,0	7.288	1.397	1.517	818	449	1.363	13.080	9	24
007343 Sa- lon kaupunki	5.466, 0	4.844	430	681	340	204	1.120	7.706	-0	2
007903 Sas- tamalan kau- punki	2.470,0	4.929	556	542	237	72	1.269	7.747	5	88
007383 Sau- von kunta	310,0	5.132	1.261	497	129	129	826	8.168	2	316
007393 Savi- taipaleen kun- ta	351,0	4.969	732	479	208	556	729	7.789	6	0
007403 Sa- vonlinnan kaupunki	1.939,5	4.297	308	445	557	537	1.490	7.709	7	159
007423 Savu- kosken kunta	85,0	7.682	1.212	847	588	1.353	2.541	14.457	4	0
007433 Sei- näjoen kau- punki	5.951, 0	4.413	426	549	328	401	1.241	7.440	3	75
007533 Sibbo kommun	2.458,0	4.417	445	544	373	100	2.689	8.671	4	131
007463 Sievin kunta	832,5	4.565	382	530	178	338	1.244	7.327	7	65
007473 Sii- kaisten kunta	173,0	5.538	1.035	734	231	786	636	9.161	-1	272
007483 Siika- joen kunta	777,0	5.366	476	520	291	296	1.148	8.395	5	207
007913 Siika- latvan kunta	629,0	5.620	811	824	329	431	1.641	9.917	8	73
007493 Siilin- järven kunta	2.692,5	4.284	186	571	380	370	1.264	7.113	2	162
007513 Simon kunta	382,5	4.928	779	659	241	335	1.150	8.092	1	149
007553 Siunti- on kunta	696,5	4.731	778	897	708	217	2.365	9.855	31	214
007583 So- dankylän kun- ta	787,0	7.203	624	770	447	380	1.081	10.664	4	170
007613 Some- ron kaupunki	918,5	4.678	513	570	348	398	1.711	8.317	2	386
007623 Son- kajärven kunta	422,5	4.459	843	663	258	230	1.098	7.658	-3	43
007653 Sot- kamon kunta	1.044,0	5.566	907	499	213	303	967	8.600	1	138
007683 Sulka- van kunta	277,5	5.175	1.315	908	512	277	1.132	9.863	3	126
007753 Suo- menniemen	42,5	4.824	1.976	682	471	188	1.153	9.812	8	0

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hank k.
kunta										
007773 Suo- mussalmen kunta	772,0	5.858	1.240	697	373	462	1.189	10.027	-0	109
007783 Suo- nenjoen kau- punki	699,0	4.778	319	564	69	371	944	7.117	3	83
007813 Sys- män kunta	358,0	5.131	737	832	212	419	1.190	8.747	-0	120
007833 Säky- län kunta	425,5	5.347	451	712	566	16	1.612	8.896	3	5
008313 Tai- palsaaren kunta	546,0	4.478	278	458	375	513	712	7.006	2	123
008323 Tai- valkosken kunta	490,5	5.688	889	695	442	542	1.325	9.775	6	43
008333 Tai- vassalon kunta	146,5	7.324	662	949	205	27	1.468	10.899	2	0
008343 Tam- melan kunta	731,5	4.744	580	495	241	396	924	7.490	3	161
008373 Tam- pereen kau- punki	15.013, 5	4.559	83	448	177	547	1.922	7.801	4	155
008383 Tar- vasjoen kunta	272,0	4.761	404	529	287	371	853	7.331	3	40
008453 Tervo- lan kunta	372,0	5.583	723	844	339	293	1.105	9.035	-4	38
008443 Tervon kunta	144,5	5.612	1.170	678	415	332	1.204	9.692	6	0
008463 Teu- van kunta	599,0	5.098	583	825	384	112	1.669	8.799	0	0
008483 Tohmajärven kunta	475,5	5.430	841	707	324	349	980	8.763	3	0
008493 Toho- lammin kunta	434,5	4.799	541	614	396	297	1.887	8.784	7	0
008503 Toiva- kan kunta	234,5	5.940	699	691	418	554	1.228	9.649	-0	0
008513 Torni- on kaupunki	2.324,0	4.600	370	445	502	474	1.059	7.679	4	190
008533 Turun kaupunki	12.511, 0	4.556	150	466	167	410	2.145	8.148	5	151
008573 Tuus- niemen kunta	270,0	4.774	619	859	407	485	1.141	8.480	0	52
008583 Tuusu- lan kunta	5.009,0	4.422	193	427	18	375	1.930	7.549	5	187
008593 Tyrnä- vän kunta	1.073,0	4.217	381	514	226	470	977	6.864	9	161
008633 Töy- sän kunta	354,0	5.181	435	593	226	110	938	7.646	8	630
008863 Ulvilan kaupunki	1.487,5	4.698	225	596	292	235	680	6.877	6	11
008873 Urja- lan kunta	443,5	5.251	654	638	374	595	1.759	9.574	2	0

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hank k.
008893 Uta- järven kunta	323,0	6.433	1.176	514	272	554	628	9.846	5	406
008903 Utsjo- en kunta	96,0	13.052	1.240	1.021	0	896	3.323	19.780	-1	656
008953 Uu- denkaupungin kaupunki	1.364,0	4.822	270	449	337	273	1.889	8.133	13	177
008923 Uu- raisten kunta	452,5	4.705	555	537	175	290	1.423	8.004	16	183
007853 Vaalan kunta	331,0	5.831	912	822	393	356	1.586	10.114	9	420
009053 Vaa- san kaupunki	4.894,5	5.035	144	561	238	711	1.431	8.188	7	221
009083 Val- keakosken kaupunki	1.997,0	4.206	143	410	163	349	1.276	6.630	3	5
009113 Valti- mon kunta	192,5	6.655	816	691	473	301	1.543	10.631	7	1.408
000923 Van- taan kaupunki	20.176, 0	4.221	76	355	240	582	1.959	7.738	4	198
009153 Var- kauden kau- punki	2.007,5	4.397	244	589	313	462	920	6.989	5	92
009183 Veh- maan kunta	219,0	5.895	963	680	0	37	1.096	8.779	8	160
009213 Ve- sannon kunta	210,5	6.100	1.240	556	323	651	1.088	10.156	8	100
009223 Vesi- lahden kunta	634,0	4.434	479	544	350	314	836	7.104	-2	24
009243 Vetelin kunta	321,0	5.305	548	754	383	960	1.368	9.452	3	65
009253 Vie- remän kunta	393,0	5.483	702	781	379	379	1.125	8.984	8	265
009263 Vihan- nin kunta	349,0	5.524	699	711	361	272	1.149	8.964	1	0
009273 Vihdin kunta	3.413,5	3.690	592	452	395	513	2.298	8.215	6	184
009313 Viita- saaren kau- punki	642,0	5.223	813	528	252	114	1.393	8.487	4	0
009353 Viro- lahden kunta	494,0	5.209	858	670	540	332	824	8.632	5	176
009363 Virtain kaupunki	643,0	4.782	952	876	95	316	1.277	8.570	1	121
009423 Vä- hänkyrön kunta	542,0	4.854	253	718	404	92	1.332	7.779	13	185
009463 Vöyrin kunta	712,5	6.518	960	1.185	508	139	1.395	10.953	7	184
009723 Yli- lin kunta	323,0	5.845	1.347	548	294	297	882	9.451	9	0
009763 Ylitor- nion kunta	409,0	5.763	826	936	428	254	1.171	9.517	6	37
009773 Yli- vieskan kau-	1.667,5	4.499	142	414	734	91	838	6.779	5	54

KÄYTTÖKUSTANNUKSET OPETUKSENJÄRJESTÄJITTÄIN (EUROA/OPPILAS) ILMAN SAIRAA- LA- JA VAMMAISOPETUSTA										
Opetuksen järjestäjä	Oppi- las- määrä	Ope- tus	Majoi- tus ja kulje- tus	Oppi- las- ruokai- lu	Muu oppi- las- huolto	Sis. hallin- to	Kiint. ylläpi- to	Yhteen- sä (ilman pieniä hankk.)	Muu- tos% ed vuod	Pie- net hank k.
punkki										
009803 Ylö- järven kau- punkki	3.818,0	4.123	325	436	543	560	1.540	7.619	3	122
009813 Ypäjän kunta	237,0	5.329	705	937	422	489	987	9.142	16	0
009893 Ähtä- rin kaupunki	616,5	5.001	438	672	399	167	779	7.553	4	0
009923 Ääne- kosken kau- punkki	2.158,0	4.646	285	671	328	449	1.189	7.639	1	78
3 Kunta										

Liite 2. Kysely Kylän Kattauksen liikelaitosjohtajalle

Budjetin laadinta

1. Mikä kaupungin instanssi antaa ohjeistuksen budjetoinnin laadintaan?
2. Minkälaiset ohjeet ovat ja kuinka tiukasti ne on määritelty? Kuinka paljon liikelaitosjohtaja antaa edellisten lisäksi omat ohjeistuksensa?

3. Kouluruokailun palvelupäällikkö suunnittelee oman budjettinsa. Esitteleekö hän koko kouluruokailua koskevan budjettiesityksen liikelaitosjohtajalle? Kuinka paljon sitä vielä "fiilataan" ennen lopullista päätöstä? Miten eri koulujen budjetti muodostuu?

4. Kun budjetti suunnitelma on valmis , mikä on sen kulku organisaatiossa ennen lopullista hyväksymistä ja kuka / mikä sen tekee?

5. Mikä on kouluruokailun yhden vuoden budjetti? Pystytkö sanomaan, mikä on kouluruokailun osuus koko sivistystoimen budjetista prosentteina?

Kiitos vastauksistasi